

1822b

Պ. ԼԻՍՈՎՍԿԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ
ՀՐԶԻԳՆԵՐԻ ԼԻԳԱՆ

ՔԱՂԱՎԱԿԱՆ ԳՐԱԳԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ • 1940

327

Լ-61

27 SEP 2006

Պ. ԼԻՍՈՎՍԿԻ

15 JAN 2010

327

L-61

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ
ՀՐԶԻԳՆԵՐԻ ԼԻԳԱՆ

02/

02

10 3 MAY 2013

18226

1560
40

П. ЛИСОВСКИЙ
ЛИГА ПОДЖИГАТЕЛЕЙ ВОЙНЫ

Государственное издательство политической литературы
Ереван • 1940

1939 թվի դեկտեմբերի 14-ին Ազգերի Լիգայի Խորհուրդը վորոշում կայացրեց Խորհրդային Միութիւնը Լիգայից «հեռացնելու» մասին: Այդ խայտառակ վորոշումը վերջնականապէս մերկացնում է պատերազմի իմպերիալիստական հրճիւղներին, վորոնք Ժընևի թատերաբեմում հանդես են դալիս «խաղաղարարների» դերում և կեղծաւոր պացիֆիստական ֆրազներով քողարկում են՝ ամբողջ մարդկութիւնը սիստեմատիկ ու պլանաչափ կերպով պատերազմի արշունոտ հորձանքի մեջ ներգրաւելու վորոշումը: Ազգերի Լիգայի Խորհրդի դեկտեմբերի 14-ի վորոշումը ցույց է տալիս, վոր Ազգերի Լիգան վերջնականապէս դարձել է պատերազմի հրճիւղների դործիք:

Յեւ վերանում վոչ մի զարմանալի բան չկա: Ազգերի Լիգան առաջին իմպերիալիստական պատերազմի ծնունդն է, նրան ստեղծել են հաղթող պետութիւնները—Անգլիան, Ֆրանսիան և նրանց դաշնակիցները: Նույն այդ վերածնւած իմպերիալիստական բոկը փորձում է դալլանիկացիայի յենթարկել կենդանի դիակը—Ազգերի Լիգան, ձգտելով նրա միջոցով փոքր յերկրները պատերազմի հնոցի մեջ ներգրաւել, նոր համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմ բորբոքել:

Ազգերի Լիգայի կանոնադրութիւնը վերսալի պայմանադրի բաղկացուցիչ մասն է, պայմանադիր, վորն ստորագրվել է 1919 թ. հունիսի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 1920 թվի հունվարի 10-ին: Ազգերի Լիգան պաշտոնապէս դոյութիւն ունի սկսած վերսալի պայմանադրի ստորագրման որից: Ազգերի Լիգան ստեղծողներն են յեղել այն ժամանակվա յերեք ղեկավար իմպերիալիստական դործիչները—Վուդրո Վիլսոնը (ՄՄՆ), Լորյդ-Ջորջը (Անգլիա) և Կլեմանսոն (Ֆրանսիա): «Մեծ յեռակը» ինքնիշխան կերպով

անորինում եր Հաշտության կոնֆերենցիայի աշխատանքները և ջանում եր իր կամքը փաթաթել ամբողջ աշխարհի վրին: 1

1. Լիգայի կանոնադրության ներածութունն ասում է, վոր Ազգերի Լիգան ստեղծվում է «միջազգային համագործակցությանը նպաստելու և միջազգային խաղաղությունն ու անվտանգութունն ապահովելու» նպատակով: Սակայն այդ հանդիսավոր գեկլարացիան լոկ ցուցանակ եր, վորի հետևում կողմնակի աչքերից թափնված էյին Լիգայի իսկական նպատակները: 2

Իսկ վորո՞նք էյին Ազգերի Լիգայի այդ իսկական նպատակները: Դրանք հասկանալու համար պետք է մտաբերել, թե Յեվրոպայում քաղաքական ինչպիսի դրություն դոյություն ունեւ համաշխարհային պատերազմի վերջերին և հաշտության կնքումից անմիջապես հետո: 1

1. Չորս տարի և յերեք ամիս տեւած արյունոտ սպանդից հետո, վորն անասելի զոհեւ պատճառեց մարդկությանը, անդլո-Ֆրանսական բլոկը (վորին առաջին յերեք տարիներում պատկանում եր ցարական Ռուսաստանը, նույնպես և Իտալիան, վորն այդ բլոկին հարեց պատերազմի առաջին տարում, և ԱՄՆ-ը, վորը բլոկին միացավ պատերազմի վերջերին միայն) վճռական հաղթություն տարավ Գերմանիայի գլխավորած կենտրոնական պետությունների դեմ: Սակայն «հաղթողները» ևս ուժասպառ լինելու սահմանումն էյին դանկում: Ծխացող ավերակներով ծածկված Յեվրոպան անյուր ավերածության պատկեր եր ներկայացնում: Միլիոնավոր ընտանիքներ կորցրել էյին իրենց կերակրողներին. ինչպես հաղթված յերկրների, նույնպես և հաղթող յերկրների ժողովրդական մասսաներն ուժասպառ էյին յեղել անասելի զրկանքների և տառապանքների բնույտակ, վոր առաջացել էյին յերկարատեւ արյունահեղ պատերազմի շնորհիւ: Ժողովրդական մասսաներում կուտակվել եր անսահման ատելություն արյունոտ սպանդի հանցավորներին—կառավարող դասակարգերի վերաբերմամբ: Առանձնապես ուժեղ եր այդ ատելությունը գինյորների մեջ, վորոնք յերկար ամիսներ ու տարիներ թաղված էյին խրամատներում, վորտեղ նրանք ամեն շրպեւ պա-

սում էյին մահվան: Ռուսաստանում սոցիալիստական հեղափոխության հաղթությունը 1917 թ. նոյեմբերին՝ բացեց Յեվրոպայում հեղափոխությունների առաջին շրջանը: Պարտված յերկրներում (Գերմանիա և Ավստրո-Հունգարիա) և հաղթող յերկրներում (Ֆրանսիա և Անգլիա) 1917 և 1918 թվերին տեղի ունեցան մի շարք հեղափոխական տպստամբություններ, քաղաքական գործադուլներ և զինվորների խռովություններ: Կառավարող դասակարգերը աննում էյին, վոր աշխատավորական ամենալայն մասաների համբերությունն սպառվում է և վոր մոտ է ժամը. յերբ նրանք պատասխանատվության կկանչեն վճռադործ իմպերիալիստական սպանդի հանցավորներին: 1

Ռուսաստանում սոցիալիստական հեղափոխության հաղթությունը 1917 թ. նոյեմբերին՝ բոլոր ժողովուրդներին յեղե ցույց տվեց իմպերիալիստական պատերազմի կոշմաբեց: Բոլշևիկներն ամբողջ աշխարհի առջև մերկացրին պատերազմի իմպերիալիստական, դավթողական բնույթը: Նրանք հրապարակեցին իմպերիալիստական պետություններին դադարն պայմանագրերը, վորոնք յերևան էյին հանում իմպերիալիստական դիշատիչների իմպերիալիստական պլանները: Բոլշևիկներն անխնա նշառվում էյին իմպերիալիստական լողունդները՝ «պատերազմ մինչև հաղթական վախճանը» և «հաղթական հաշտություն», լողունդներ, վորոնք հիմնված էյին հախառակորդին կողոպտելու վրա: Հաշտության իմպերիալիստական ծրագրին բոլշևիկները հակադրում էյին իրենց դեմոկրատական ծրագիրը, վորին տգանգներն կառչում էյին տառապած ժողովուրդները:

1. Անտանտի իմպերիալիստական կառավարությունները, ցանկանալով ջլատել բոլշևիկների պայքարն ընդդեմ պատերազմի և ժողովրդական մասսաներին հեռացնել բոլշևիկների առաջադրած դեմոկրատական հաշտության լողունդները, դեմագոգարաւ մասսաների մեջ են նետում Ազգերի Լիգա ստեղծելու գաղափարը, Լիգա, վորը իբրեւ թե պետք է վերջ դնի պատերազմներին և հալիտենական խաղաղություն ապահովի յերկրաշնդի վրա: Ազգերի Լիգա ստեղծելու լողունդը պետք է քողարկեր Անտանտի կողոպտիչ նպա-

տակները և ամենալայն մասսաներին խմբերիալիստական պատերազմի կառքին դամբեր։

Պատերազմը վերջանալուց հետո, յերբ միլիտանտոր զինվորներ ցրվեցին իրենց տները, տարածելով սաստիկ ատելութուն դեպի արյունոտ սպանդի հանցավորները, տիրապետող դասակարգերի դրությունը չափազանց յերեբուն դարձավ։ «Հեղափոխության ուրվականը» դեռևս վոչ մի ժամանակ այնպես համառ կերպով չէր բաղխել կալիտալիստական Յեվրոպայի դռները։ Այդ մոմենտին բուրժուազիայի համար կյանքի ու մահվան հարց եր ժողովրդական մասսաների զայրույթն ու կատաղությունը հանդարտեցնելը։ Իսկ դրա համար անհրաժեշտ եր նրանց կազմալուծել, նրանց ներշնչել, վոր պատերազմի բեմում մատուցված անասելի զոհերն իզուր չեն անցել։—Անտանտի հաղթությունը և Գերմանիայի ջախջախումը բաց են անում, իբրեւ թե, նոր, լավագույն ժամանակաշրջան Յեվրոպայի ու մարդկության պատմության մեջ, մի ժամանակաշրջան, յերբ չեն լինի այլևս պատերազմներ և արյունահեղություններ և յերբ կապահովվի խաղաղության և արդարության հաղթանակը։

Ազգերի Լիգայի ստեղծումը պետք է հանդստացներ յեվրոպական ժողովուրդներին, վորոնք խաղաղության ծառովի եյին միբանի տարի տեած արյունալի սպանդից հետո։ Ազգերի Լիգան պետք է համոզեր ամենալայն մասսաներին, վոր առաջին համաշխարհային խմբերիալիստական պատերազմը «վերջին» պատերազմը կլինի, նա պետք է քողարկեր խմբերիալիստներին՝ նոր պատերազմի պատրաստվելը։ Այդպիսով, Ազգերի Լիգան ստեղծվեց ամենից առաջ վորպես ժողովրդական մասսաներին խաբելու գործիք, բուրժուական դիկտատուրան աշխատավոր մասսաների վերաբերմամբ ամրապնդելու գործիք։ Այդ եր Ազգերի Լիգայի առաջին հիմնական խնդիրը։

Սակայն դրանով Ազգերի Լիգայի դերը չէր սպառվում։ Խմբերիալիստական պատերազմն ավարտվեց մի շարք բռնի պայմանագրերով, վոր հաղթողները փաթաթեցին հաղթվողների վրին։ Այդ «հաղթողության» պայմանագրերի գործու-

թյամբ պարտված յերկրները զրկվեցին իրենց տերիտորիաների դալի մասից։ Պարտվածների վրա զրկեցին ծանրագույն կոնտրիբուցիաներ (այսպես կոչված «սպառացիոն վճարումներ»)։ Նրանք զինաթափ արվեցին և կախալ վիճակի մեջ զրկեցին հաղթողներից։ «Հաշտության» պայմանագրերը Յեվրոպայում սահմանում եյին նոր քաղաքական սխտեմ։ Անդլիան ու Ֆրանսիան դարձան Յեվրոպայի լիազատար տերերը և նշանակելի չափով ամրապնդեցին իրենց դիրքերը Յեվրոպայից դուրս (Աֆրիկայում և Մերձավոր Արևելքում)։ Սակայն անդլիական ու ֆրանսական խմբերիալիստները յերկուդ եյին կրում, վոր հետզհետե ուժերի փոխադարձությունը Յեվրոպայում կարող է փոխվել և նրանց հեղեմոնիայի վերջը կհասնի։ Այդ հանդամանքը հաշվի առնելով, նրանք ձգտում եյին վորքան կարելի յէլառ պետություններ միավորել վերսալի սխտեմը պաշտպանելու պրաոֆորմի վրա։ Վորպես վերսալի պաշտպանության խմբերիալիստական բլոկ ել հենց պետք է դառնար Ազգերի Լիգան։ Դա Ազգերի Լիգայի յերկրորդ խնդիրն եր։

Ազգերի Լիգայի յերրորդ խնդիրը պետք է հանդիսանար անդլո-ֆրանսական խմբերիալիստների գիրքերի ամրապնդումը դումը դադութներում։ Առաջին խմբերիալիստական պատերազմի հետեանքով Անդլիան ու Ֆրանսիան Գերմանիային ու Թյուրքիային պատկանող հսկայական տերիտորիաներ զավթեցին Աֆրիկայում, Ասիայում և Խաղաղ ովկիանոսում։ Այդ տերիտորիաները ֆորմալ կերպով Անդլիայի ու Ֆրանսիայի դադութային տիրապետություններին միացնելը դեմ եր առնում վորոչ զժվարությունների։ Նախ և առաջ դա ակնհայտորեն կհակասեր «ազգությունների ինքնորոշման» լոզունդին, վորը պատերազմի ժամանակ Անդլիան հրապարակ նետեց դեմադողիական նպատակներով, և կմերկացներ վերսալի և այլ «հաշտության» պայմանագրերի խմբերիալիստական, զավթողական բնույթը։ Մյուս կողմից, այդ տերիտորիաների բացահայտ դրամումը դիմադրություն առաջ կբերեր Անդլիայի և Ֆրանսիայի մրցակիցների, մասնավորապես ԱՄՆ-ի կողմից։

Այդ զժվարությունը վերացնելու համար գիմեցին Ազ-

դերի Լիգայի ոգնությանը: Գերմանիայից և Թյուրքիայից խլած աֆրիկական, ասիական ու խաղաղ-ովկիանոսյան տեղիատրիաներն Ազգերի Լիգան վերցրեց իր խնամակալության ներքո և այնուհետև իր անունից այդ տեղիատրիաների կառավարման «մանդատները» հանձնեց Անգլիային ու Ֆրանսիային (մասամբ նաև Յապոնիային ու Բելգիային): Փաստորեն վոչ մի տարբերություն չկար գաղութներին և յենթամանդատային տեղիատրիաների դրության միջև, բայց վերջիններս գաղութային դրությունը քղաքելվում էր Ազգերի Լիգայի մանդատի պիտակներով: Այդպիսով, Ազգերի Լիգան սովյալ դեպքում ևս անգլիական ու ֆրանսական իմպերիալիզմի տիրապետության ամրապնդման գործիք հանդիսացավ:

Վերսալի և այլ «հաշտության» պայմանագրերն անդամահատեցին Կենտրոնական Յեվրոպան՝ բաժանեցին մեծ թվով փոքր յերկրներ: Յեվրոպայի այդ վերաբաժանումը կատարվել է իբր թե հանուն ժողովուրդների ինքնորոշման սկզբունքի իրագործման: Իսկ իրականում դա ամբողջապես ծաղր էր այդ սկզբունքի վերաբերմամբ: Նոր սահմանները Յեվրոպայում համապատասխանեցին Անգլիայի ու Ֆրանսիայի իմպերիալիստական շահերին, և վոչ թե ժողովուրդների ազգային շահերին: Դրա ցայտուն օրինակն է հանդիսանում սրանական Լեհաստանի ստեղծումը, վորի կազմի մեջ էյին մտնում ավելի քան 40% ազգային փոքրամասնություններ: Հետվերսալյան Յեվրոպայում ընդամենը հաշվում էյին մոտ 40 միլիոն ազգային փոքրամասնություններ, վորոնք դաժանորեն կեղեքվում էյին տիրապետող ազգերի կողմից և փաստորեն դանդաղում էյին գաղութային ժողովուրդների դրության մեջ:

Այդ ազգային փոքրամասնությունները Յեվրոպայում քիչ վտանգ չեյին ներկայացնում Վերսալի քաղաքական սխտեմի կայունության համար: Անգլիայի ու Ֆրանսիայի իմպերիալիստները դարձյալ դիմեցին Ազգերի Լիգային: Նրանք վերջինիս վրա դրին մի տեսակ «խնամակալութուն» ազգային փոքրամասնությունների վերաբերմամբ, փորձելով այդպիսով հաշտեցնել ազգային փոքրամասնություններին Վերսալի սխտեմի հետ:

Նշանակելի չափով ազգային փոքրամասնություններ ունեցող յեվրոպական պետությունների մեծամասնությունը խոստում տրվեց «ավտոնոմիա» տալ նրանց, իսկ Ազգերի Լիգայի վրա դրվեց կոնտրոլը և հսկողությունն այդ պարտավորությունների կատարման համար: Գործնականում Ազգերի Լիգայի կոնտրոլ ֆունկցիաներն այդ հարցում դարձան ուղղակի ծաղրանք ազգային փոքրամասնությունների նկատմամբ, իսկ «ավտոնոմիան» մնաց թղթի վրա: «Ազգային փոքրամասնություններին ավտոնոմ իրավունքներ» վերապահելու «յերաշխիքների» վերաբերյալ ամբողջ խաղը հետապնդում էր միայն մի նպատակ՝ խաբել ազգային փոքրամասնություններին և նրանց հետ պահել իրենց ազգային իրավունքների համար մղվող պայքարից: Այդպիսով, Ազգերի Լիգան այս հարցում ևս հանդիսացավ ժողովուրդների ճնշման և իմպերիալիստական վերսալյան սխտեմի ամրապնդման հյուս-հնարան դործիքը, Յեվրոպայում անգլոֆրանսական հեղեմոնիայի իրականացման գործիքը:

Վերջապես չի կարելի չմատնանել այն չափազանց խոշոր դերը, վոր Ազգերի Լիգայի ստեղծման գործում խաղացին իմպերիալիստական բուրժուազիայի հակախորհրդային ձգտումները: Ազգերի Լիգան ծառայում էր վորպես հակախորհրդային ամեն տեսակ ինտրիգների ու մեքենայությունների կենտրոնատեղի, վորպես Խորհրդային Հանրապետությունների դեմ խաչակրաց արշավանք նախապատրաստելու սջախ: Շատ տարիների ընթացքում Ազգերի Լիգայի կուլուարներում Յեվրոպայի իմպերիալիստական քաղաքականությունն ամենաակտիվոր ներկայացուցիչները հյուսում էյին հակախորհրդային դանդաղ կոմբինացիաներ, մշակելով Խորհրդային Միության դեմ կռիվ մղելու պլաններ: Ազգերի Լիգան հետևողականորեն կիրառում էր ԽՍՀՄ-ն յեվրոպական ու համաշխարհային քաղաքականությունից մեկուսացնելու գիծ, ձգտելով չինական պարսպով անջատել Խորհրդային Միությունն արտաքին աշխարհից և ամեն կերպ թուլացնել նրա միջազգային դիրքերը: Մի ամբողջ շարք քաղաքական հարցեր և կոնֆլիկտներ, վորոնք ամենաանոթյունական կերպով ԽՍՀՄ-ի կենսական շահերն էյին շոշա-

գում (Արանդական կղզիներ, Վիլնոյի, Մեմելի հարցը և այլն), — վճարում էլին առանց նրա մասնակցության: Հաճախ այդ հարցերի լուծման ժամանակ ամենակապիտալ կերպով խախտվում էլին ՈՍՀՄ-ի տարրադրան: Իրավունքներն ու շահերը: Այդպիսով, Ազգերի Լիգան ստեղծվել էր նմանապես վորպես իմպերիալիստական պետությունների հակախորհրդային ագրեսիայի գործիք:

Այդ է Ազգերի Լիգայի — առաջին իմպերիալիստական պատերազմի ծնունդը հանդիսացող — լուսկական դեմքը: Ազգերի Լիգայի գլխավոր կաղամկերադրերից մեկը, վորն ակտիվ մասնակցություն է ցույց տվել նրա ստեղծման գործում, յեղել է ամերիկյան Ֆրանսական կապիտալի ներկայացուցիչ Վուդրո Վիլսոնը, վորը ջանում էր ղեկավար դեր խաղալ փարիզի հաշտության կոնֆերանսիայում: Ազգերի Լիգան, Վիլսոնի մտքով, պետք է ամերիկյան իմպերիալիզմի արտաքին քաղաքականության գործիքը հանդիսանար, պետք է նրա համար հեշտացներ կոնտրոլը յեվրոպական գործերի վերաբերմամբ, ողներ՝ ամերիկյան իմպերիալիզմին ամրացնելու քաղաքական ու տնտեսական այն դերքերը, վոր նա ղրավել էր համալսարհային պատերազմի հետևանքով: Յեվրոպայում ամերիկյան իմպերիալիզմի կատարելիք եքսպանսիայի իր պլանները Վիլսոնը վարպետորեն քողարկում էր պացիֆիստական ֆրադարանություններ, «ազգերի ինքնորոշման իրավունքի», «միջազգային արդարություն», «ժողովուրդների յեղրայրություն» վերաբերյալ լողունդներով և այլն: Այդ էր Վիլսոնի հռչակավոր 14 կետերի քնույթը, վորոնք պետք է ամենալայն մասսաներից թազցնեյին իմպերիալիստական պատերազմի և Անտանտի ու ԱՄՆ-ի կողմից կենտրոնական պետությունների վղեն վախճանված պայմանագրերի դավթողական բնույթը: Ինչպես հայտնի յե, Վիլսոնի պլաններն Ազգերի Լիգայի վերաբերմամբ ձախողվեցին: Ամերիկյան բուրժուազիայի քաղաքականություն մեջ հաղթանակեց «իդլոցիտիզմի» տենդենցը, վորի հիմքն էր հանդիսանում ամերիկյան իմպերիալիզմի եքսպանսիան առաջին հերթին ղեպի Հարավային Ամերիկայի յերկրները և ղեպի խաղաղ-ովկիանոսյան յեր-

կերները: ԱՄՆ-ը այդպես էլ հենց չմտավ Ազգերի Լիգայի մեջ:

Ազգերի Լիգայի՝ վորպես հաղթող պետությունների իմպերիալիստական քաղաքականության գործիքի՝ սպառնչքներն իրերը տվել է ընկեր Ստալինը 1927 թվականին: Ոտարերկրյա բանվորական ղեկիզացիայի հետ ունեցած դրույցի ժամանակ տրված այն հարցին, թե ՈՍՀՄ-ն ինչո՞ւ չի մասնակցում Ազգերի Լիգային, ընկեր Ստալինը պատասխանել է.

«Խորհրդային Միությունը Ազգերի Լիգայի անդամ չի և չի մասնակցում Ազգերի Լիգային նախ և առաջ այն պատճառով, վոր նա չի ուղում իր վրա պատասխանատվություն վերցնել Ազգերի Լիգայի իմպերիալիստական քաղաքականության համար, այն «մանդատների» համար, վոր Ազգերի Լիգան տալիս է դադութային յերկրներ շահագործելու և կեղեքելու համար: Խորհրդային Միությունը չի մասնակցում Ազգերի Լիգային, վորովհետև նա ամբողջությամբ ու լիովին ղեմ է իմպերիալիզմին, ղեմ է դադութների և կախումն ունեցող յերկրների կեղեքմանը:

Յերկրորդ՝ Խորհրդային Միությունը Լիգային չի մասնակցում այն պատճառով, վոր նա չի ուղում իր վրա պատասխանատվություն վերցնել այն ոտղմական պատրաստությունների համար, սպառաղինումների աճման, նոր ոտղմական ղաշինքների համար և այլն, վորոնք քողարկում ու արագործում է Ազգերի Լիգան, և վորոնք չեն կարող չհասցնել նոր իմպերիալիստական պատերազմների: Խորհրդային Միությունը չի մասնակցում Ազգերի Լիգային, վորովհետև նա ամբողջությամբ ու լիովին ղեմ է կանդնած իմպերիալիստական պատերազմներին:

Վերջապես, Խորհրդային Միությունը չի մասնակցում Ազգերի Լիգային, այն պատճառով, վոր նա չի ուղում դառնալ իմպերիալիստական մեքենայությունների այն յերմայի բաղկացուցիչ մասը, վոր ներկայացում է իրենից Ազգերի Լիգան և վորոնք վերջինս քողարկում է իր անդամների հեղահամբույր ձառերով: Ազգերի Լիգան «տնտեսական թյան տուն է» իմպերիալիստական պարագլուխների հա-

մար, վորոնք իրենց գործերը սարքում են կուլիսների հե-
տևում: Այն, ինչ վոր խառնում են պաշտոնատես Ազգերի
Լիգայում, դատարկ բարբաջանք է, վոր արվում է բանվոր-
ների խաբելու նպատակով: Իսկ այն, ինչ վոր վոչ-պաշ-
տոնատես անում են իմպերիալիստական պարագլուխներն
Ազգերի Լիգայի կուլիսների հետևում, դա իսկական իմ-
պերիալիստական գործ է, վորը փարիսեցիաբար քողար-
կում են Ազգերի Լիգայի շաղակրատ հոետորները: Ինչ
դարմանալի բան կարող է լինել նրանում, վոր Խորհրդային
Միությունը չի ուղղում անդամ ու մասնակից լինել այդ
հակաօղորդական կոմեդիային»¹:

Ազգերի Լիգան Անգլիայի ու Ֆրանսիայի ծնունդն է:
Նրանք հենց բուն սկզբից ուղղություն եյին տալիս Լիգա-
յի գործունեությանը, ուստի և վոչ մի դարմանալի բան
չկա նրանում, վոր Լիգան միշտ ամբողջովին ու լիովին
ողաշտպան էր կանգնած անդլո-Ֆրանսական իմպերիալիզմի
չահերին: Չանաղան միջազգային կոնֆլիկտները Լիգայի
կողմից քննարկվելիս նրա վորոշումներն անշեղորեն յեղում
էյին այդ յերկու իմպերիալիստական պետությունների շա-
հերից: Բերենք մի քանի բնորոշ օրինակներ:

1920 թվականին պանական Լեհաստանը ադրեսիայի
ակտ կատարեց իր հարեան թույլ պետության—Լիտվայի
դեմ: Լեհական զենեքալ ժեյլիգովսկին, Լիտվայի սահման-
ները ներխուժելով, զբաղեց Լիտվայի կարևորագույն և
խոշորագույն կենտրոնը—Վիլնո քաղաքը: Ի՞նչ դերք բռ-
նեց ադրեսիայի այդ ակնհայտ ակտի վերաբերմամբ Ազգերի
Լիգան: Վիլնոյի նկատմամբ Լիտվայի ունեցած իրավունք-
ներն ամենաաչնչին կասկածի անդամ յենթակա չէյին: Ազգե-
րի Լիգան մինչ այդ, ընդամենը միայն մի տարի առաջ
մամանակավոր դեմարկացիոն գիծ սահմանեց Լիտվայի ու
Լեհաստանի միջև, Վիլնոյի մարդը Լիտվային վերադրելով:
Մական Ֆրանսիան շահագրգռված էր Լեհաստանի ուժե-
ղացման համար, վորը Ֆրանսական քաղաքականության
կարևորագույն գործիքն էր հանդիսանում Արևելյան Ֆեյ-
րոպայում. Վիլնոն Լեհաստանին հանձնելը պետք է ամրա-

պնդեր վերջինիս դերքերը Խորհրդային Հանրապետության
վերաբերմամբ, վորի դեմ Լեհաստանն այդ ժամանակ պա-
տերազմ էր մղում, և միաժամանակ թուլացներ Լիտվայի
դերքերը, մեկուսացնելով նրան ՌԽՖՍՀ-ից: Յեյ Ֆրան-
սիային հաջողվեց առանց դժվարության իր կամքը փաթա-
թել Ազգերի Լիգայի վրին, վորը ճանաչեց «կատարված
փաստը»—Վիլնոյի զավթումը Լեհաստանի կողմից:

Մոտավորապես նույնպիսի բնույթ էր կրում Ազգերի
Լիգայի վորոշումը բարձր արդյունաբերական շրջան հան-
դիսացող Վերին Սիլեզիայի հարցի վերաբերմամբ, վորի
քնակիչներն առավելապես դերմանացիներ էյին, և վորը
մինչև համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմը
պատկանում էր Գերմանիային: Այդ հարցում Անգլիայի ու
Ֆրանսիայի միջև միաբանություն չկար: Գերմանիային
թուլացնելու և Լեհաստանն ուժեղացնելու նպատակով Ֆրան-
սիան ձգտում էր, վորպեսզի այդ շրջանը հանձնվի Լեհաս-
տանին, բայց Անգլիան չէր ուղղում Գերմանիայի չափադանց
թուլացումը, վախենալով, վոր այդ առաջ կրերի Ֆրան-
սիայի լրակատար հեղեմոնիայի հաստատումը Յեյրոպա-
յում: Յերկար ընդդիմախոսություններից հետո ինչպես
Ազգերի Լիգայում, նույնպես և նրանից դուրս, Ազգերի Լի-
գայի Խորհուրդը 1922 թ. հոկտեմբերի 12-ին կայացրեց
կոմպրոմիսային վորոշում Վերին Սիլեզիան Գերմանիայի
ու Լեհաստանի միջև բաժանելու մասին, ըստվորում վեր-
ջինս ստացավ մի շարք շրջաններ, վորոնց դերակշռող
բնակչությունը գերմանացիներ էյին:

1924—1925 թվերին Ազգերի Լիգան շատ ժամանակ նվի-
րեց անդլո-թյուրքական կոնֆլիկտին, վորը ծագեց Մոսուլի
հարուստ նավթաբեր շրջանի (Տիզրիս գետի վերին հոսանք)
վիճակի հարցի պատճառով: Թյուրքիան պաշտպանում էր
իր իրավունքները Մոսուլի վերաբերմամբ. Անգլիան պա-
հանում էր, վորպեսզի այն հանձնվի Իրաքին—նորերս
ստեղծված արաբական պետությանը, վորը գտնվում էր
անդլիական մանդատի ներքո, փաստորեն—լրակատար վա-
սալական կախվածության մեջ՝ Անգլիայից: Վեճը յերկա-
րատե բնույթ էր կրում, վորովհետև այդ ժամանակ Ան-

¹ Մտալիճ, Լենինգրդի հարցերը, էջ 296—297, ուսու. 9-րդ հրատ.

գլխայի ու Ֆրանսիայի միջև տեղի յեր ունենում խիստ համառ պայքար, և Ֆրանսիան մի ժամանակ պաշտպանում եր Թյուրքիայի պահանջները: Շահեց Անգլիան, վորի ճըն՝ ման ներքո Աղլերի Լիգայի Խորհուրդը 1925 թվականին վորոշում հանեց Մոսկուը Իրաքին հանձնելու մասին:

Այդպիսով, բոլոր դեպքերում, յերբ վորեւ թույլ յերկրի շահերը բաղխվում եյին Անգլիայի կամ Ֆրանսիայի իմպերիալիստական շահերի հետ, հարցն անպայմանորեն լուծվում եր հոգուտ վերջինների: Այլ բնույթ եր կրում հաբավամերիկյան յերկու հանրապետությունները—Բոլիւիայի ու Պարագվայի միջև յեղած կոնֆլիկտը սահմանամերձ Գրան-Չակո մարդի հարցի առթիւ, վորի (մարզի) վերաբերմամբ յերկուսն ել պահանջ եյին հայտնում: 1933 թվականին այդ յերկու պետությունների միջև պատերազմ բռնկեց: Աղլերի Լիգան բաղմիցս զբաղվեց այդ հարցով, բայց՝ ապարդշուն: Դա բացատրվում եր նրանով, վոր հաբավամերիկյան փոքր հանրապետությունների թիկունքում կանգնած եյին յերկու հզոր իմպերիալիստական պետություններ՝ ԱՄՆ-ը, վորոնք ալտիլ կերպով պաշտպանում եյին Բոլիւիային, և Անգլիան, վորը աջակցություն եր ցույց տալիս Պարագվային:

Աղլերի Լիգան հարմար գործիք եր միջազգային կոնֆլիկտները «լուծելու» համար՝ այն դեպքերում, յերբ ուղում եյին «որինական» հիմնավորում տալ հզոր իմպերիալիստական պետությունների կողմից թույլ և մանր յերկրների վերաբերմամբ կատարվող բռնությանը: Իսկ այնտեղ, վորտեղ յերկու իմպերիալիստական զիշատիչներ շահերն եյին բաղխվում, Աղլերի Լիգան անշեղորեն ձեռնպահ եր մնում:

Աղլերի Լիգայի պաշտոնական ֆունկցիաներից մեկն ել յենթամանդատային տերիտորիաների կառավարման վերահսկողությունն եր և Յեւրոպայում «ազգային փոքրամասնությունների իրավունքների պաշտպանությունը»: Դժվար չե համոզվել, վոր Աղլերի Լիգայի գործունեությունն այդ յերկու ուղղությամբ նույնպես ամբողջովին անգլո-ֆրանսական իմպերիալիզմի շահերին եր համապատասխանում:

Վերցնենք, որինակ, ազգային փոքրամասնությունների հարցը: 1914—1918 թ. թ. պատերազմից հետո մի շարք յեւրոպական պետություններ (Ալստրիա, Բուլղարիա, Հունգարիա, Թյուրքիա, Լեհաստան, Չեխո-Սլովակիա, Ռումինիա, Հունաստան, Ֆինլանդիա, Ալբանիա և այլն) իրենց վրա պարտավորություն վերցրին պաշտպանելու այն ազգային փոքրամասնությունների իրավունքները, վորոնք ապրում են իրենց պետական սահմաններում: Այդ պարտավորությունների կատարման վերահսկողությունը զբվեց Աղլերի Լիգայի վրա, վորին կից ստեղծվեց ազգային փոքրամասնությունների գործերի հատուկ Հանձնաժողով՝ ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներից ստացվող դանդառները քննելու համար: Տեսականորեն յուրաքանչյուր քաղաքացի իրավունք ունի Աղլերի Լիգային դանդառ տալու ամեն մի պետության վրա, վորը խախտում ե ազգային փոքրամասնությունների իրավունքները: Իսկ ի՞նչ ե ստացվում գործնականում: Գանդառների մեծ մասը Հանձնաժողովն առհասարակ չի քննում ֆորմալ հիմունքներով (րավական ե անել, վոր քննարկման յենթակա չեն այն դանդառները, վորոնք զբված են, Աղլերի Լիգայի քարտուղարության կարծիքով, «խիստ տոնով», այն դանդառները, վորոնք բղխում են «յատ հաստատված ազդրուրից», այն դանդառները, վորոնք վերաբերում են Աղլերի Լիգայում արդեն քննարկման առարկա յեղածներին և այլն): Աղլերի Լիգայի քարտուղարության մեջ նախնական դոման յենթակրկելուց հետո միայն դանդառները դնում են ազգային փոքրամասնությունների գործերի Հանձնաժողովը, վորն ստացվող դանդառն ուղարկում ե համապատասխան պետության, ըստվորում խնդրում ե տալ իրենց «դիտողությունները»: Այդ «դիտողությունները» (յեթե դրանք առհասարակ ստացվում են) սովորաբար բյուրոկրատական խուսազրության բնույթ են կրում, յեթե վոչ ուղղակի ծաղրանքի բնույթ՝ դանդառավորի վերաբերմամբ: Բայց դիտողությունների բնույթից անկախ արդյունքն անպայմանորեն նույնն ե լինում—Հանձնաժողովը «հիմքեր չի գտնում» հարցն Աղլերի Լիգայի Խորհրդի քննարկմանը հանձնելու

Համար: Բաժնիկան և ասել, Վոր 1929—1936 թ. թ. Ժամանակաշրջանում Աղբերի Լիզային տրված 852 հայտարարություններից 381-ը, այսինքն՝ մոտավորապես 45%-ը Լիզայի քարտուղարությունը միանգամից մերժել է ֆորմալ նկատառումներով, իսկ 471-ից միայն հինգն է արժանացել Աղբերի Լիզայի Խորհրդի քննությանը հանձնվելու: Այնուամենայնիվ մնացածներն ել ճիշտ նույնպես մերժվել են:

Վորպես որինակ բերենք աղբային փոքրամասնությունների դործերի Հանձնաժողովի՝ 1933 թվին ընդունած բնորոշ մի բանաձևը: Գանդատավորը հայտարարության մեջ մատնանշել էր մի շարք փաստեր այն մասին, Վոր ուղրախնական աղբային փոքրամասնությունը Խորմի դավառում (Լեհաստան) ճնշվում է, մասնավորապես նա մատնանշել էր այն, Վոր ամենախիստ կերպով արդելվում է ուղրախնական լեզուն, Վոր չնչացվում են ուղրախնական լեզվով գրված ցուցանակները, փակվում են ուղրախնական կոոպերատիվները և կուլտուրական կազմակերպությունները, արդելվում են ուղրախնական ներկայացումներն ու համերգները, հալածվում է ուղրախնական հոգևորականությունը և այլն:

Իսկ աղբային փոքրամասնությունների դործերի Հանձնաժողովի բանաձևում ասված էր, Վոր նա «իր պարտքն է համարում լեհական կառավարությանը ջնորհակալություն հայտնելու նրա սիրալիր կերպով ներկայացրած առանձնապես մանրամասն տեղեկությունների համար»: Հանձնաժողովը Վորոշել է «Հարցի հետադոտումը վերջացած համարել, առանց՝ նրա մասին իրադեկ դարձնելու Աղբերի Լիզայի Խորհրդին»: Այդ բանաձևը տիպիկ է աղբային փոքրամասնությունների դործերի Հանձնաժողովի աշխատանքի ամբողջ վոճի համար:

Աղբերի Լիզան փաստորեն հանդիսանում էր արդի կապիտալիստական Յեվրոպայում աղբային փոքրամասնությունների կեղեքման իմպերիալիստական ռեժիմի հենարանը: Յեթե հիշենք, Վոր հիմնականում աղբային փոքրամասնությունները կենտրոնացած էյին այն յերկրներում, Վորոնք ամենասերտ կերպով կապված էյին Անգլիայի ու Ֆրանսիայի հետ (Լեհաստան, Չեխո-Սլովակիա, Հարավ-

Սլավիա և այլն), աղա հեշտ կլինի հասկանալ, Վոր Աղբերի Լիզան անգլիական ու ֆրանսական իմպերիալիստների անմիջական առաջադրանքն էր կատարում:

Նույն այդ նպատակներին էր ծառայում Աղբերի Լիզայի յերեակայական «կոնտրոլը» մանդատային այն տերիտորիաների վերաբերմամբ, Վոր հանձնված են Անգլիայի, Ֆրանսիայի և միջանի այլ պետությունները կառավարմանը: Փաստորեն այդ «կոնտրոլը» հանգում էր այն բանին, Վոր մանդատավոր պետություններն ամեն տարի Աղբերի Լիզային կից Մանդատային Հանձնաժողովին ներկայացնում էյին առավել կամ պակաս մեծածավալ հաշվետվություն մանդատային տերիտորիաների կառավարման մասին: Ըստ դործի եյության՝ մանդատավորներին տրվում էր դործողությունների լիակատար ազատություն:

Յայտուն որինակ էր հանդիսանում Պաղեստինը: Անգլիական իմպերիալիստները համաշխարհային պատերազմից հետո գլուխ բերին այդ յերկիրն իրենց հանձնելու դործը: Պաղեստինը հսկայական ստրատեգիական նշանակություն ունի, Վորովհետև հյուսիսից պաշտպանում է Սուեզի ջրանցքի մուտքը, այն ջրանցքի, Վորը Միջերկրական ծովը կապում է Կարմիր ծովի և Հնդկական ովկիանոսի հետ: Կամենալով ամրապնդել իր դիրքերը Պաղեստինում, ձգտելով այնտեղ ստեղծել այսպես կոչված հրեական աղբային ոջախ, այսինքն՝ վասալական հրեական պետություն, Վորը Անգլիան կարող կլիներ ոգտադործել բարձրացող արաբական աղբային-ազատագրական շարժման դեմ պայքարելու համար, անգլիական իմպերիալիստներն ամեն կերպ խրախուսում էյին հրեաների դաղթը դեպի Պաղեստին: Անգլիացիների տեր ու տնորինությունը Պաղեստինում և նրանց կողմից հրեական ներդաղթին ցույց տրվող հովանավորությունը բաղմիցս առաջ են բերել արաբական բնակչության ապստամբություններ: Արաբների մեծ ապստամբություն բռնկեց 1936 թվին ու կրկնվեց ավելի մեծ ուժով 1938 թ.: Այդ ապստամբություններն, ըստ եյության, ակնրախ աղա-ցույց էյին Պաղեստինում կիրառվող անգլիական քաղաքականության անանկության: Սակայն Աղբերի Լիզան Վոր

միայն Անգլիայից չխլեց Պաղեստինի կառավարման ման-
դատը, այլ և վաստորեն անգլիացիներին այնտեղ դործո-
ղությունների լիակատար ազատություն տվեց: Աղգերի Լի-
զան ղեկավարի ընթացքին չխառնվեց մինչև իսկ այն ժա-
մանակ, յերբ անգլիական իմպերիալիստներն իսկական պա-
տերազմ մղեցին արաբ բնակչության դեմ, հրետանային ու
գնդացրային կրակով վոչնչացնելով արաբական դյուղերը,
ռաբակոծելով նրանց՝ ողից, արաբները դեմ դործի դնելով
սանկեր և ժամանակակից ռազմական տեխնիկայի բոլոր
մյուս միջոցները:

Պակաս ցուցանշական չէ Ալեքսանդրետի սանձակը Սի-
րիայից անջատելու պատմությունը: Այդ սանձակը (գավառ)
ամենահյուսիսային մասն է Սիրիայի, վորը գտնվում է
Ֆրանսիայի մանդատային կառավարման ներքո: Թյուրքիան
1936 թվին իր պահանջները հայտնեց Ալեքսանդրետի սան-
ջակի տերիտորիայի վերաբերմամբ, — անհիմն կերպով պն-
դելով, թե սանձակի բնակչության մեծամասնությունը
թյուրքեր են: Դրա կապակցությամբ Թյուրքիայի ու
Ֆրանսիայի միջև կոնֆլիկտ առաջացավ, վորը տևեց մի-
ջամի տարի: Վերջապես, 1939 թվին Ֆրանսիան, ձգտելով
Թյուրքիային անդր-Ֆրանսական ռազմական բլոկի մեջ քա-
չել, նրան «ղիջեց» Ալեքսանդրետի սանձակը: Դրանից հետո
յերևու պետութայինների միջև փոխադարձ ողնության սրա-
մանագիր կնքվեց, վորին և ձգտում էր Ֆրանսիան:

Ֆրանսիան, իհարկե, վոչ մի իրավունք չուներ ուրիշ
պետութայն ղիջելու այն յերկրի մի մասը, վորը նրան եր
հանձնված ժամանակավոր կառավարման համար: Գաղութ-
թային տերիտորիաների կառավարման համար «մանդատ-
ներ» տեսականորեն տրվում են միայն ժամանակավոր կեր-
պով: Սիրիայի անդամահատումը և տերիտորիայի մի մասի
պով: Սիրիայի անդամահատումը և տերիտորիայի մի մասի
անջատումը նրանից՝ առանց հանրաքվե կատարելու կամ
այս կամ այն ձևով բնակչության կամքը հաշվի առնելու, —
Սիրիայի աղգային շահերի աղաղակող խախտումը հանդի-
սացավ, վորոնց պահապան պետք է կանգնեին Ֆրանսիան իր-
բն մանդատավոր-պետութային: Չնայած յենթամանդատային
տերիտորիայի բնակչության տարրական շահերի ակնհայտ

խախտմանը, Աղգերի Լիզան առանց վորեւե առարկության
վավերացրեց սիրիական ժողովրդի հաշվին կնքված իմպե-
րիալիստական դործարքը:

Զի կարելի, վերջապես, չհիշատակել նաև Աղգերի Լի-
զայի՝ «սպառազինումների սահմանափակման» բնագավա-
ռում կատարված «դործունեյությունը»: Աղգերի Լիզայի
կանոնադրութայինը նախատեսում է (տե՛ս հոդված 8) սպա-
ռազինումների կրճատում և սահմանափակում նրա բոլոր
անդամների կողմից: Աղգերի Լիզան միշտ շատ ուշադրու-
թյուն էր նվիրում զինաթափման հարցին: 1925 թվին
ստեղծվեց «զինաթափման կոնֆերենցիայի նախապատրաս-
տական հանձնաժողով», վորին մասնակցեցին Աղգերի Լի-
զայի մեջ չմտած մի շարք պետութայիններ, այդ թվում
նաև ԽՍՀՄ-ն: 1932 թվին բացվեց «զինաթափման միջադ-
րային կոնֆերենցիան»: ԽՍՀՄ-ն ինչպես հանձնաժողովում,
նույնպես և կոնֆերենցիայում համառ պայքար էր մղում
զինաթափման համար: Խորհրդային դեկլարացիան մշակեց
ու նախապատրաստական հանձնաժողովին ներկայացրեց
ընդհանուր և լիակատար զինաթափման նախադիմ: Այդ նա-
խադիմը մերժվեց: Այն ժամանակ խորհրդային դեկլարացիան
ներկայացրեց սպառազինումների մասնակի պրոդրեսիվ և
պրոպոգրիտնալ կրճատման նախադիմ: Սակայն այդ նախա-
դիմին ել նույն բախտը վիճակվեց:

Զինաթափման և սպառազինումների սահմանափակման
բնագավառում Աղգերի Լիզայի կատարած բաղժամյա աշ-
խատանքը վոչ մի դրական արդյունք չտվեց: Յե՛ւ այլ կերպ
չէր ել կարող լինել, վորովհետև դեկլարար իմպերիալիստա-
կան պետութայինները յերբեք ըրձորեն չեյին մտածում զի-
նաթափման մասին: Ընդհակառակը, նրանք ձգտում եյին
վոչ միայն պահպանել, այլ և մաքսիմալ չափով ավերաց-
նել իրենց սպառազինումները: Հենվելով իրենց ռազմական
հզորութայն վրա, դեկլարար պետութայինները ձգտում եյին
սպահովել իրենց հեղեմոնիան Յեվրոպայում, զինված ու-
ժով ճնշել ստրկացված գաղութային ժողովուրդների՝ իմ-
պերիալիստական կեղեքումից աղատվելու փորձերը, պրո-
լետարիատի հեղափոխական յերույթները մետրոպոլում: Զի-

նախապես մեծաքանակությամբ չաղակրատումները նրանց հարկավոր եր սպառազինումները և նոր խմբերիալիստական պատերազմի նախապատրաստման նրանց կողմից կիրառվող քաղաքականությունը քողարկելու համար: ԽՍՀՄ-ն, մասնակցելով «նախապատրաստական հանձնաժողովի» աշխատանքին և «զինվածության կոնֆերենցիային», մերկացրեց խմբերիալիստական բոլոր բյուրոյի պլանները: ԽՍՀՄ-ի ներկայացուցիչները պատուեցին խմբերիալիստական ղեկավարների դեմակը, վորոնք, խաղաղության և զինվածության վերաբերյալ կեղծավոր խոսակցություններով քողարկված, ծածուկ արագ կերպով զինվում էին, պատրաստվելով նոր գավթողական պատերազմների:

Աղբերի Լիզան ստեղծվեց 20 տարի սրանից առաջ: Այդ ժամանակամիջոցում Աղբերի Լիզայի դերը միշտ միատեսակ չի լինել: Միջադեպին կացության փոփոխություններին համապատասխան առաջին պլանի վրա էլին քաջվում նրա դործունեության տարբեր կողմերը: Պատերազմը վերջանալուց հետո առաջին տարիներում, հեղափոխության առաջին շրջանում, Աղբերի Լիզան խիստ կարևոր դեր է խաղում ռեֆորմիստական սոցիալ-դեմոկրատիայի պացիֆիստական պրոպագանդայի դործում: Պացիֆիստական պատրանքներ սերմանելով մասսաների մեջ, ներկայացնելով Աղբերի Լիզան վորպես խմբերիալիստական պատերազմների վերացման միջոց, ռեֆորմիստական սոցիալ-դեմոկրատիան փորձում է այդ ձևով բանվոր դասակարգին հետ կանգնեցնել կապիտալիզմի դեմ մղվող հեղափոխական պայքարից:

1924 թվին Յեվրոպան թևակոխում է կապիտալիզմի մասնակի կայունացման ժամանակաշրջանը: Բուրժուազիային հաջողվում է ժամանակավորապես ձնել հեղափոխական շարժումը և վերացնել այն անմիջական փտանգը, վոր սպառնում էր կապիտալիստական կարգերին: Յեվրոպայի խմբերիալիստական շրջանները, ու ամենից առաջ անգլիական պնդաճակատները, փորձում են հեղափոխական ալիքի ժամանակավոր իջնելն ոգտադործել Խորհրդային Միության դեմ հարձակման անցնելու համար: Անգլիական կոնսերվատիվ կառավարությունը 1924 թվին չեղյալ է հայ-

տարարում անգլո-խորհրդային պայմանագիրը և 1927 թվին խղում է դիվանագիտական հարաբերությունները ԽՍՀՄ-ի հետ: Նոր պատերազմ պատրաստելով ԽՍՀՄ-ի դեմ, անգլիական ռեակցիոն բուրժուազիան ձգտում է Յեվրոպայի գլխավոր կապիտալիստական պետությունների հակախորհրդային միասնական ճակատ կազմակերպել: Բայց այդպիսի միասնական ճակատ անհնարին է առանց Գերմանիայի մասնակցության: Յեվ ահա բոլոր ջանքերն ուղղվում են՝ Գերմանիային հակախորհրդային այն բուլի մեջ ներգրավելուն, վոր կազմվում է անգլիական և Ֆրանսական խմբերիալիստների ղեկավարությամբ: Աղբերի Լիզան դառնում է այդ մանյովրի իրականացման գործիքներից մեկը: 1925 թվին Անգլիան և Ֆրանսիան (Խոսլիայի ու Բելգիայի մասնակցությամբ) Գերմանիայի հետ կնքում են Լոկառնոյի պակտը: Զեականորեն այդ պակտը պետք է հարձակումից ապահովի Ֆրանսիայի ու Գերմանիայի միջև ընկած սահմանները: Իսկ փաստորեն նա նշանակում էր մի փորձ, վորի նպատակն էր Գերմանիան ներգրավել անգլո-ֆրանսական աղբերիության որբերի մեջ ու Յեվրոպայում ստեղծել հակախորհրդային բուլի Գերմանիայի մասնակցությամբ և Անգլիայի ղեկավարությամբ: Գերմանիան, հույս ունենալով այդ միջոցով թեթևացնելու վերսալի պայմանագրի պայմանները, ստորագրում է Լոկառնոյի պակտը և 1926 թվին մտնում է Աղբերի Լիզայի մեջ: Սկսվում է Աղբերի Լիզայի «Լոկառնոյի ժամանակաշրջանը» (1926—1933 թթ.):

Բայց անգլիական ու Ֆրանսական խմբերիալիստների պլանները խորտակվեցին: Զհաջողվեց Գերմանիային ոգտագործել վորպես անգլո-ֆրանսական ագրեսիայի գործիք ԽՍՀՄ-ի դեմ:

Արդեն 1926 թվին Գերմանիան Բեռլինում ԽՍՀՄ-ի հետ նոր պայմանագիր է կնքում, վորը նորմալ փոխհարաբերություններ է հաստատում յերկու յերկրների միջև: Անհաջողության մատնվեց Լոկառնոյի այն փորձը, վորի նպատակն էր հաղթող-պետությունների միջև գոյություն ունեցող հակասությունները հաղթահարել կամ թուլացնել իհտ-չիվ ԽՍՀՄ-ի:

Հաջորդ տարիներում հակասությունները կապիտալիստական աշխարհի ներսում ե՛լ ավելի սրվեցին 1929—1932 թվերի համաշխարհային տնտեսական կրիզիսի կապակցությամբ, վորը խիստ ուժեղացրեց իմպերիալիստների պայքարը շուկաների համար: 1931 թվին Յապոնիան, Մանջուրիա ներխուժելով, Հեռավոր Արևելքում սկսում է պայքար աշխարհի վերաբաժանման համար: Խոշորագույն կոնֆլիկտներ են հասունանում նմանապես Յեվրոպայում. սկսվում է վերսալյան սխտեմի փլուզումը:

Իմպերիալիստական պետութայունների միջև հակասութայունների խիստ սրումն առաջ է բերում Ազգերի Լիգայի կազմի փոփոխությունը. 1933 թվին Ազգերի Լիգայից դուրս յեկան Յապոնիան ու Գերմանիան: Իտալիան 1935 թվից դադարում է Ազգերի Լիգայի աշխատանքներին փաստական մասնակցություն ցույց տալ և 1937 թվին պաշտոնապես հայտարարում է Ազգերի Լիգայից դուրս դալու մասին:

Մոտավորապես 1933 թվի վերջերին դրսևորված պառակտումն իմպերիալիստների բանակում՝ չափադանց ուժեղացրեց նոր իմպերիալիստական պատերազմ՝ ծագելու սպառնալիքը: Դրա կապակցությամբ հակայական նշանակություն ստացավ հեռուդական պայքարը հանուն խաղաղության, պայքար, վոր շարունակ անց եր կացնում հզոր ինդուստրիալ պետություն դարձած Խորհրդային Միությունը: Ազգերի Լիգայի կազմակերպման հենց սկզբից Խորհրդային Միությունը բացասական դիրք բռնեց նրա վերաբերմամբ, իրավացիորեն այն համարելով հաղթող-պետությունների իմպերիալիստական քաղաքականության գործիք: Դեռևս 1922 թ. հոկտեմբերին Լենինը «Որսերվեր»-ի և «Մանչեստեր Գարդիան»-ի թղթակից՝ Ֆարբանի հետ ունեցած ինտերվյույի ժամանակ ասել է.

«Մենք, իհարկե, Ազգերի Լիգայի հակառակորդ ենք, և յես կարծում եմ, վոր վո՛չ միայն մեր տնտեսական և քաղաքական կառուցվածքն իր առանձնահատկություններով առաջացնում է մեր բացասական վերաբերմունքը դեպի Ազգերի Լիգան, այլև ընդհանրապես արդի միջազգային ամ-

բողջ քաղաքականության կոնկրետ պայմանների տեսակետից յեղնելով՝ խաղաղության շահերն ել միանգամայն արդարացնում են այդ բացասական վերաբերմունքը: Ազգերի Լիգան այնքան է կրում իր վրա համաշխարհային պատերազմի ծնունդ լինելու բոլոր դժերը, այնքան է անխղճիորեն կապված վերսալի դաշնագրի հետ, այնքան է ամբողջապես թախանջված իրապես իրավահավասարություն ահամանելուն նման, ազգերի միջև խաղաղ համակցության իրական շանսեր ստեղծելուն նման մի բանի բացակայությամբ, վոր թվում է ինձ, մեր բացասական վերաբերմունքը դեպի Ազգերի Լիգան հասկանալի յե և հետագա մեկնաբանություններ չի պահանջում»¹:

Սակայն 1933—1934 թ. թ. միջազգային իրադրության մեջ կատարված տեղաշարժերը փոխում են խորհրդային կառավարության վերաբերմունքը դեպի Ազգերի Լիգան: Մինչև այդ ժամանակը Ազգերի Լիգան հանդիսանում եր վորպես իմպերիալիստական քաղաքականության գործիք Անգլիայի ու Ֆրանսիայի ձեռքին, վորպես նոր զավթողական պատերազմների նախապատրաստման գործիք: Այդ ժամանակներում առաջացան միքանի նոր գործոններ, վորոնք կարող եյին բարեպատեհ հանդամանքներում նպաստել Ազգերի Լիգային՝ դառնալու խաղաղության վորոշ, թեպետև թույլ, գործիք, վորը պետք է արգելակեր պատերազմի ծագելուն:

Վորո՞նք եյին այդ գործոնները: Այդ նախ և առաջ Ազգերի Լիգայի անանկացումն է՝ վորպես անդլո-ֆրանսական բլոկի հակախորհրդային քաղաքականության գործիք: Անհաջողության մատնվեցին Անգլիայի ու Ֆրանսիայի այն վործերը, վորոնց նպատակն եր բոլոր իմպերիալիստական պետություններին Ազգերի Լիգայի շուրջը համախմբել ԽՍՀ Միության դեմ կռիվ մղելու պլատֆորմի վրա: Կապիտալիստական աշխարհի ներսում յեղած անհաղթահարելի հակասությունները անշեղորեն պիժեցնում եյին միասնական հակախորհրդային ճակատի ստեղծումը:

Հակայական նշանակություն ունեւ նաև ուժերի հարա-

¹ Լենին, Հ. XXVII, էջ 421—422, Հայտնագրաւ, 1933 թ.:

բերակցութեան փոփոխութիւնը միջադպարին աստարելագում : Վերջինս չափերով անհիշելի էր ԽՍՀՄ-ի տնտեսական և ռազմական հզօրութիւնը, անհիշելի էր նրա տեսակարար կշիռը համաշխարհային քաղաքականութեան մեջ : Միևնույն ժամանակ թուլացել էին Անդրկովկասի ու Ֆրանսիայի միջադպարին դերերը : Այդ իր հերթին միշտ էր անգլիական ու ֆրանսական բուրժուազիայի դեկալար շրջաններին դեպի այն ուղին, վորը վորոշ չափով պետք է նորմալացնէր հարաբերութիւնները միջադպարին քաղաքականութեան այնպիսի մի գործոնի հետ, ինչպիսին Խորհրդային Միութիւնն է :

Քիչ դեր չխաղացին նաև տեղաշարժերն արևմտայնօրոպական յերկրներին ներքին-քաղաքական դրութեան մեջ : 1929—1932 թ. թ. համաշխարհային տնտեսական կրիզիսի ազդեցութեան տակ կապիտալիստական յերկրներում աճում են հեղափոխական տրամադրութիւնները : Այն կուսակցութիւնները լիզերները, վորոնք կապված են սրբնատարական ու մանր-բուրժուական մասնաների հետ (սոցիալիստական և ռադիկալ-սոցիալիստական կուսակցութիւնը Ֆրանսիայում), մասնաների ճնշման ներքո ժամանակավորապես փոխում են իրենց դիմը, շուտ են տալիս դեպի ձախ : Այդ հողի վրա միջանի յերկրներում, ինչպես, որինակ, Ֆրանսիայում, հնարավոր է դառնում—առաջ է գալիս, թեկուզ կարճ ժամանակով, կոմունիստների համագործակցութիւնն այդ կուսակցութիւններին հետ՝ ժողովրդական ճակատի շրջանակներում, ճակատ, վորը մի ժամանակ խոշորագույն քաղաքական ուժ էր հանդիսանում Ֆրանսիայում : Նույնաման տենդենցներ, թեպետև անհամեմատ ավելի թույլ առաջանի, յերևան յեկան նաև Անդրկովկաս :

Ներքին-քաղաքական տեղաշարժերը Ֆրանսիայում ու Անդրկովկասում քիչ ազդեցութիւն չգործեցին այդ յերկրներին նաև արտաքին քաղաքականութեան վրա : Առաջվա հակախորհրդային կուրսի կիրառումն անհնարին դարձավ. մասնաներն ստիպողաբար պահանջում էին համագործակցութիւն հաստատել ԽՍՀՄ-ի հետ :

Այդ բոլոր հանգամանքների ազդեցութեան տակ Ֆրանսիան ամբողջ ետադում է յայնպիսի փոխում է իր քաղա-

քականութիւնը ԽՍՀՄ-ի վերաբերմամբ և նրա հետ կրնաքում է չհարձակիլու պայմանագիր, իսկ 1935 թվին—փոխադարձ ողնութեան պայմանագիր : Վորոշ, թեպետև անհամեմատ ավելի թույլ, փոփոխութիւններ նշվեցին նույնպես և Անդրկովկաս արտաքին քաղաքականութեան մեջ :

Յեկրոպայի քաղաքական իրադրութեան մեջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնները հիմք էին տալիս յենթադրելու, վոր նոր սրայմաններում Ադդերի Լիգան կարող է վորոշ չափով ողտադործել վորպես խաղաղութեան գործիք : Այդ հանգի առնելով, ԽՍՀՄ-ն փոխեց իր դիրքը Լիգայի վերաբերմամբ : 1934 թվին, յերբ 34 պետութիւններ ԽՍՀՄ-ին հրավիրեցին մտնել Լիգայի մեջ, նա իր համաձայնութիւնը տվեց : Մտնելով Ադդերի Լիգայի մեջ, Խորհրդային Միութիւնը մտադրութիւն ուներ նրա ներսում սրայքար ծաղալելու խաղաղութեան համար և ձգտում էր նրան դարձնել մի տեսակ խոչընդոտ յերկրորդ իմպերիալիստական պատերազմ ծաղալելու ճանապարհին :

Ամերիկայի ժողովրդային Դյուրանտիի հետ 1933 թ. դեկտեմբերին ունեցած գրույցի ժամանակ Դյուրանտիի տված հարցին թե՛ «Արդյոք միշտ բացառապես բացասակա՞ն է Ձեր դիրքը Ադդերի Լիգայի նկատմամբ», — ընկեր Ստալինը պատասխանել է .

«Վո՛չ, վոչ միշտ և վոչ բոլոր պայմաններում... Լիգան կարող է վորոշ արդեւակ դառնալ ռադիկական գործողութիւնների առաջացումը կասեցնելու կամ դրանց խանգարելու համար : Յեթե այդ այդպես է, յեթե Լիգան կարող կլինի մի տեսակ թումբ հանդիպանալ այն բանի ճանապարհին, վորպեսզի թեկուզ փոքր ինչ դժվարացնի պատերազմի գործը և վորոշ չափով հեշտացնի խաղաղութեան գործը,—ապա այն ժամանակ մենք դեմ չենք Լիգային : Այո՛, յեթե այդպես լինի պատմական դեպքերի ընթացքը, ապա ուրեմն բացառված չէ, վոր մենք կաշառպանենք Ադդերի Լիգային, չնայած նրա հսկայական թերութիւններին»¹ :

¹ «Правда», 4 հունվարի 1934 թ. :

Հինգ տարի Աղղերի Լիգայի մեջ մնալու ընթացքում ԽՍՀՄ-ն հսկայական աշխատանք կատարեց, պրոպագանդա անելով Խորհրդային կառավարութեան խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը: ԽՍՀՄ-ի ներկայացուցիչները Ժընեւի ամբիոնից անխնա կերպով մերկայացնում ու նշաւակում էին կեղծափորութիւնն ու յերկերեսանիւթիւնը պատերազմի իմպերիալիստական հրձիգների, վորոնք իրենց խակական դեմքը թաղցնում են պայցիֆիստական Ֆրադներէ հետեում: Խորհրդային Միութեան աղնիւ ու անվհհեր դիրքը չափազանց դժվարացնում էր նրանց աշխատանքը, ուղեր Աղղերի Լիգայի կուլիսների հետեում կամաց-կամաց պատերազմ էին պատրաստում: Կասկած չկա, վոր ԽՍՀՄ-ի խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը և այն պայքարը, վոր նա մղում էր Ժընեւում, կասեցնում էին նոր իմպերիալիստական պատերազմի ծագումը:

Սակայն Խորհրդային Միութեան բոլոր այն փորձերը, վորոնց նպատակն էր Աղղերի Լիգան դարձնել խաղաղութեան պահպանման խակական դործիք, Աղղերի Լիգայում դեմ էին առնում Անգլիայի ու Ֆրանսիայի տարտաժին և բացահայտ հակադդեցութեանը: Այդ յերկրների քաղաքականութեան մեջ հաղթում էին ռեսկիտն բուրժուազիայի առաւել ազրեսիւ շրջանները, վորոնք հույսը դրել էին այն բանի վրա, վոր ԽՍՀՄ-ին քաչեն պատերազմի մեջ՝ ընդդեմ Գերմանիայի և այլ յերկրների:

Անգլիան ու Ֆրանսիան Աղղերի Լիգայի քոզի տակ սկըսում են ուժգնապես նպաստել յերկրորդ իմպերիալիստական պատերազմի առաջանալուն: Այդ տեսդենցը լիակատար պարզորոշութեամբ յերեան յեկաւ արդեն իտալո-հարեչտական պատերազմի ժամանակ (1935 թ. աչնանը), յերբ չափազանց սրկեցին հարարերութիւններն Անգլիայի ու Իտալիայի միջև: Իտալիայի կողմից Հարեչտանի գրաւումն ուժեղ կերպով շոչափում էր Անգլիայի կապիտալիստական շահերը, բայց վերջինս, այնուամենայնիւ, սիրտ չարեց Աղղերի Լիգայի բոլոր միջոցները գործի դնել Իտալիայի վրա ճնշում գործադրելու համար, յերկուղ կրելով, վոր Իտալիայի պարտութիւնը կարող էր այնտեղ խոշոր հեղափոխական ցնցումներ առաջ բրել: Հետեանքն այն յեղաւ,

վոր Աղղերի Լիգան, Անգլիայի ու Ֆրանսիայի ճնշման տակ, սահմանափակկեց կիսատ-պոատ, միջոցառումներով (տընտեսական սանկցիաներ), վորոնք չխանդարեցին և չէին կարող խանդարել Հարեչտանի գաւթման Իտալիայի կողմից:

Ավելի ևս զղկելի ու դաւաճանական դիրք լոնեցին Անգլիայի և Ֆրանսիայի ղեկավար շրջանները հանրապետական Իսպանիայի վերաբերմամբ, վորը 1936 թ. սամոն ինտերվենցիայի յենթարկկեց: Աղղերի Լիգան Անգլիայի ու Ֆրանսիայի ճնշման ներքո ձեռք քաչեց այդ հարցում ամեն մի մասնակցութիւնից, չնայած խաղաղական կառավարութեան կողմից նրան բաղմիցս ուղղւած դիմումներին, վորը պահանջում էր սանկցիաներ գործադրել ինտերվենտների վերաբերմամբ: Աղղերի Լիգան այդ գործում իր պասսիւթիւնն արդարացնում էր մատնացոյց անելով, վոր գոյութիւն ունի «չմիջամտելու կոմիտե», վորը իրեւ թե պետք և լուծումտա Իսպանիայում կատարվող ինտերվենցիային վերաբերող բոլոր հարցերին: Իսկ ինչ էր ներկայացնում իրենից այդ կոմիտեն: Ինչպես հայտնի յե, նրան Անգլիան ու Ֆրանսիան ստեղծեցին, հատուկ նպատակ ունենալով ողնելու՝ հանրապետական Իսպանիային խեղդելուն: Նա քողարկում էր ոտարերկրյա իմպերիալիստական պետութիւնների կողմից Իսպանիայում կատարվող ինտերվենցիան:

Աղղերի Լիգան, վորի կանոնադրութեան 10-րդ հոդւածը խոսում է Լիգայի անդամներին արտաքին ազրեսիայից պաշտպանելու, նրանց տերիտորիալ անձեռնմխելութիւնը և քաղաքական անկախութիւնը պաշտպանելու մասին, համարյա յերեք տարի հանդիստ կերպով դիտում էր ոտարերկրյա ուղղմական ինտերվենցիան Իսպանիայում:

Կասկած չկա, վոր հանրապետական Իսպանիայի դեմ ուղղված ինտերվենցիան զգալիորեն շոչափում էր Անգլիայի ու Ֆրանսիայի շահերը, բայց, չնայած դրան, նրանք նպաստում էին Իսպանիայի հանրապետութիւնը խեղդելուն՝ ինչպես «չմիջամտելու կոմիտեի» միջոցով, նույնպես և ամիջակաորեն: Այդ դարձյալ բացատրում է նրանով, վոր անգլիական և ֆրանսական բուրժուազիայի ղեկավար շրջանները ձգտում էին գործարք կնքելու Գերմանիայի և Իտալիայի հետ:

«Զմիջամտելու» նույն քաղաքականությունն Անդրլիան և
Զրանսիան կիրառում են Կենտրոնական Յեմբուրգյում:

1938 թվին և 1939 թվի սկզբին Յեկրոսյայի տերիտորիայի վերաբաժանման պրոցեսն ընթանում էր լիակատար լծակով: Մի շարք պետություններ (Ավստրիա, Չեխո-Սլովակիա, Ալբանիա) չքայան Յեկրոսյայի քաղաքական քարտեզից: Հազարավոր կլորմետր յերկարություն սահմաններ փոխվեցին նորերով: Սակայն Ազգերի Լիգան իրեն հետո յեր պահում այդ գեպքերից:

«Զմիլամտեութիւն» քաղաքականութեան գաղաթնականութեան հանդիսացաւ չորս պետութիւնները՝ Մյունխենի Համաձայնութիւնը (1938 թ. սեպտեմբերի 30-ին), Վրոն սկիզբ դրեց Զեխո-Սլովակիայի վերացման։ Անգլիան ու Փրանսիան անձնատվեցին Գերմանիայի Հանդեսը, նրան Հանձնելով իրենց բոլոր զիբերը Կենտրոնական Յիւրոպայում։ Նրանք հուշ տունին, վրո ալը զնով նրանց կհաջողվի իրենց կողմը հրապարակել Գերմանիային, նրան մղել դեպի ապրեսիայի ուղին՝ ընդդէմ իՍՀՄ-ի։

Նույնաման քաղաքականություն եյլն կիրառում Անգլիան ու Գերմանիան նաև Հնդալոր Արևելքում Յապոնիայի վերաբերմամբ: Չնայած վոր Յապոնիայի Զինատան ներխուժումը Անգլիայի համար նշանակում եր՝ կորցնել այնտեղ իր խոշորագույն տնտեսական և քաղաքական դիրքերը, նա չվորձեց Յապոնիայի վերաբերմամբ կիրառել մինչև իսկ այն կլսատ-սլոատ ձեռնարկումները, վոր Ազգերի Լիգան կիրառեց 1935—1936 թվերին Իտալիայի դեմ, վորովհետև Յապոնիային համարում եր վորպես հավանական ողնականը Սորհրդային Միության և չինական ժողովրդի դեմ մղելիք կռիվում:

Անդրլիան սկսեց «Հմիջամտելու» քաղաքականություն վարել Հեռավոր Արևելքում սկսած 1931 թվից, յերբ Յապոնիան ներխուժեց Մանջուրիա: Դեռևս 1931 թվի սկստեմբերին չինական կառավարությունը դիմեց Ազգերի Լիգային ու խնդրեց, համաձայն կանոնադրության 11-րդ հոդվածի, միջոցներ ձեռք առնել Մանջուրիայում կատարվող յապոնական ագրեսիայի դեմ: Սակայն Անդրլիայի քա-

դաքսականությունը կանխորոշում էր Ազգերի Լիգայի պատ-
«իվ դիժն այդ հարցում: Լիգայի դերը վերածվեց այն բա-
նին, վոր Չինաստան ուղարկվեց Լիտտոնի հանձնաժողովը՝
«Գլխավորուն ուսումնասիրելու» համար, և Լիտտոնի գե'լու-
ցադրի առթիվ 1933 թվին վորոշում ընդունվեց, վորը հա-
տատեց Մանջուրիայի վերաբերմամբ Չինաստանի ունեցած
առավերենիտետը: Հեշտ և հասկանալ, վոր այդ պլատոնա-
կան բանաձևը մեծ ոգնություն չհասցրեց Չինաստանին:
Չին-յապոնական սրտեբազմն սկսվելուց (1937 թ. ամառը),
Թեյպինը և Տյանցզինը Յապոնիայի կողմից գրավվելուց հե-
տո, չինական կառավարությունը նոր դիմում ուղղեց Ազ-
գերի Լիգային: Այդ դեպքում ևս Չինաստանին ցույց տըր-
վող «ոգնությունը» սահմանափակվեց պլատոնական ցան-
կությամբ՝ հաջողության համար, և կասկածելի արժեք
ունեցող «բարոյական օջակցությամբ»:

Իսկ փորո՞ք են յեկրոպական և Համալիարհային քաղաքականության այդ փոթորկալի տարիներում (1931 թ. — 1939 թ. ամառը) Ադդերի Լիբայի ունեցած դործունեյության արդյունքները։ Այդ տարիներին ընթացքում չորս պետություններն էլ զաղարել են դոյություն ունենալուց, Էւթոկրատական Իսպանական Հանրապետությունը խեղդաժաճ արվեց, մեկ պետություն (Չինաստան) արտաքին աղբակայի Հետեանքով կորցրեց իր տերիտորիայի զգալի մասը, այդ թվում յերկրի բոլոր ծովային նավահանգիստները և կենսական կենտրոնների ճնշող մեծամասնությունը։

Իսկ դերան ի՞նչպես արձագանդեց Աղղերի Լիզան, վո-
բի՛ն դեկավարում են Անդլիան ու Ֆրանսիան: Միայն մի
դեպքում—իտալո-հարեչական պատերազմի ժամանակ—նա
աղղեսիայի դեմ տնտեսական սանկցիաներ կիրառեց, և այն
եւ խիստ կրճատած ձևով, այն ե՛ւ առանց եմբարգո ռաճաճ-
նելու նախկամթերթները վերաբերմամբ, վորն ամենից
ավելի կյական նշանակութիւն կունենար (սակայն ս.յդ կըր-
ճատ սանկցիաներն եւ կ'ըրաովիցին ամենն ին՝ վոչ լրիվ ծա-
վալով, վորովհետեւ մի շարք յերկրներ Աղղերի Լիզայի
կորհրդի ուղղակի թողութաւթշամբ բացաճայտորեն սարո-
տածի յենթարկեցին Լիզայի վորոշումը սանկցիաների ծա-

սին)։ Մի այլ դեպքում (Յապոնիայի վերաբերմամբ) Ադգերի Լիգան տահմանափակվեց մեզմ հայտարարություններով, բայց վուչ մի իրական ոգնություն ցույց չտվեց Ձինաստանին։ Իսկ մնացած բոլոր դեպքերում Ադգերի Լիգան նույնիսկ քննության ել չդրեց ադրեսիայի հարցը։ Ընդհակառակը, միջանի դեպքերում Ադգերի Լիգան, հետին թվով, վավերացրեց ադրեսիան։ Այդպես յեղավ, որինակ, Հարեհատանի վերաբերմամբ։ Յերբ Անգլիան ցանկացավ կանոնավորել իր հարաբերություններն Իտալիայի հետ, Ադգերի Լիգան անմիջապես թույլատրեց (1938 թ. մայիսին) իր բոլոր անդամներին՝ ըստ իրենց հայեցողության վճռել՝ Իտալիայի կողմից Հարեհատանի վերաբերմամբ կատարված անենքսիան ընդունելու կամ չընդունելու հարցը։ Դրանով ել հենց Ադգերի Լիգան անուղղակի կերպով վավերացրեց Հարեհատանի դավթումն Իտալիայի կողմից։

Բնորոշ է Ալբանիայի որինակը։ Այն բանից հետո, յերբ Խալապլներն Ալբանիա ներխուժեցին, ալբանական թաղավոր Զոդուն զխմեց Ադգերի Լիգային և խնդրեց իրեն ունություն ցույց տալ Իտալիայի դեմ։ Սակայն Ադգերի Լիգան այդ հարցը համարեց այն ատիժան վուչ չտապ, վոր վուչ միայն Խորհրդի կամ ասամբլեայի արտակարգ սեսիա չհրավիրեց, այլև նույնիսկ 1939 թ. դեկտեմբերի առաջիկա սեսիայի քննությանն ել չդրեց այն, հետաձգելով Ադգերի Լիգայի Խորհրդի հաջորդ նիստին։ Հետաձգելու անհրաժեշտությունը պատճառարանվում էր նրանով, վոր Ադգերի Լիգան իբր թե զբաղված է ավելի անհետաձգելի ու չտապ դործերով։

Այդ հարցում Ադգերի Լիգայի վարքադիժը լիովին աբտացուում է անգլիական ու Ֆրանսական կառավարությունների քաղաքականության ադրեսիվ ելությունը։ Հենց Անգլիան ու Ֆրանսիան, վորոնք իրենց իմպերիալիստական դարչապարի տակ են սրահում հարյուրավոր միլիոն դադութային ստրուկների, պատերազմ սկսեցին Գերմանիայի դեմ և համառ կերպով մղում են այդ թալանչիական պատերազմը, մերժելով խաղաղության վերաբերյալ ամեն մի առաջարկ։

Ադգերի Լիգայի խրոնիկական անդորժունեյությունը, նրա անդորությունը, նրա թողալությունն ու ներողամտությունն ադրեսիայի հանդեպ՝ ամենատեղ հիասթափություն առաջ բերին վորք յերկրներում, վորոնք դեռ հավատում էին Լիգայի խաղաղարար դերին, և Ադգերի Լիգայից դուրս յեկան նրա մի շարք անդամները։ Լիգայի գոյության ամբողջ ժամանակամիջոցում, զանազան պատճառներով նրա կողմից դուրս են յեկել 19 յերկրներ։ Հետաքրքրական է, թե այդ թիվն ինչպես է բաշխվում ըստ տարիների։ Առաջին 13 տարիներին ընթացքում Ադգերի Լիգայից պետության դուրս դալու միայն յերկու դեպք է յեղել։ 1933—1935 թ. թ. յեռամյակի ընթացքում ալգալիսի դեպք յեղել է յերեքը, հաջորդ յեռամյակին՝ 1936—1938 թվերին ալգալիսի դեպք յեղել է ինը, իսկ միմիայն 1939 թ. ընթացքում Ադգերի Լիգայից դուրս են յեկել հինգ պետություններ։ ԽՍՀՄ-ն «հեռացնելուց» հետո նրա մեջ մնում է ընդամենը 43 անդամ—ռեկորդային ցածր թիվ։ Յոթ մեծ պետություններից (ԱՄՆ, Անգլիա, Ֆրանսիա, Իտալիա, Գերմանիա, Յապոնիա, ԽՍՀՄ) Ադգերի Լիգայի կազմի մեջ մտնում են այժմ միայն յերկուսը (Անգլիան ու Ֆրանսիան)։ Դրա վորտարեն Ադգերի Լիգայի անդամների թվի մեջ մըտնում են վուչ վորքրաթիվ «մեռած հոգիներ», ինչպես, որինակ, Լեհաստանը, կամ տաններ-մաններհայտական Ֆինլանդիան։

Անգլո-Ֆրանսական պարագլուխների քաղաքականությունը, ինտրիգների, մի պետությունը մյուսին դեմ զրդուելու, իմպերիալիստական բլոկներ կազմակերպելու քաղաքականությունը, ավելի ու ավելի յեր ուժաստատ անում Լիգային։ Ադգերի Լիգայից հեռանում էին մեկ պետություն մյուսի հետևից։

Սակայն Ադգերի Լիգայի անդամների թվի կրճատվելը՝ նրան պատահած աղետներից վատթարագույնը չէ դուռն։ Ադգերի Լիգան կորցրեց իր հեղինակությունն ամբողջ ալխարհի աչքում։ Յայտուն կերպով յերևան յեկավ նրա սնանկությունը, նրա անպետքությունը։ «Ձմիջամտելու» քաղաքականությունը, վորք ԽՍՀՄ-ի դեմ իմպերիալիստական

բլուկ կաղնակերպելու հակառակ կողմն ե հանդիսանում դարձրեց Աղգերի Լիգայի դիակ, վորը կենդանի վիճակում քայքայվեց բոլորի աչքի առաջ:

Լիգայի լիակատար սնանկութունն թառանձնապես ակնհայտ դարձավ յեվրոպական պատերազմը ծագելուց հետո: Սնդիկական ու Փրանսական իմպերիալիստները ուժգնապես ձգտում էին Գերմանիայի հետ համաձայնության դաշտ՝ ՆՍՀՄ-ի հաշվին: Ըստ նրանց հաշիվների Գերմանիան և ՆՍՀՄ-ն պետք է կռվեին միմյանց հետ: Լեհաստանին դըրպելով Գերմանիայի դեմ, նրանք յենթադրում էին, վոր լեհ-գերմանական պատերազմը «կվերաճի» գերմանո-խորհրդային պատերազմի, վոր Գերմանիան Լեհաստանի հետ հաշիվը մաքրելուց հետո կչարունակի Խոսով շարժվել դեպի Արևելք: Բայց նրանք սխալվեցին իրենց հաշիվներում: Գերմանական կառավարությունը հասկացավ, թե դեպի ինչպիսի անդունդ են մղում նրան Արևմուտքի անկոչ խորհրդատուները: Գերմանիան պատերազմի դուրս չեկավ ՆՍՀՄ Միություն դեմ, այլ նրա հետ կնքեց չհարձակվելու պակտ, վորը խաղաղության ամուր հիմք դրեց Արևելյան Յեվրոպայում:

Թվում էր, թե յեվրոպական պատերազմը, խոչորադույն կապիտալիստական պետությունների մասնակցությամբ, պետք է Աղգերի Լիգայի ուղղորդութունը գրավեր: Բայց իրականում դուրս յեկավ հակառակը: Լիգայի պարազուրկները վախենում էին այդ հարցը քննության յենթարկելուց և խուսափեցին Աղգերի Լիգայի սեսիայի որակարգում այն գնելուց: Իսկ Նորհրդի և ասամբլեայի հերթական սեսիան 1939 թ. սեպտեմբերից փոխադրվեց դեկտեմբերին՝ «բարդացած միջազգային դրություն» պատճառով: Ասենք, Լիգայի սերմանենա անդործունեյությունն արդեն վոչ վոքի չէր դարձանում: Դեպքերը յեվրոպական քաղաքականության ասպարիզում փոփոխվում էին կրնեմատողրաֆիական այնպիսի արագությամբ, վոր Աղգերի Լիգայի մասին հասցիվ թե վորեւ մեկը հիշում էր այդ օրերին: Թերեւ միայն յերբեմն-յերբեմն վորեւ տեսում լրագրերի վերջին եջերում պատահում էր տեսնել պետիտով շարած հաղորդագրութուն

այն մասին, վոր «լարված միջազգային դրություն պատճառով Աղգերի Լիգայի չըջանում քննարկվում է նրա նստաժայրը ժընեվից Բուենոս-Այրես փոխադրելու հարցը» և այլն:

Սակայն Աղգերի Լիգայի լետարդիական ջրնը հանկաքձակի ընդհատվեց: Մի ակնթարթ նա նորից յերեւան յեկավ յեվրոպական քաղաքականության նախարարում և իր վրա դրավեց ամբողջ աշխարհի ուղղորդութունը: Բավական էր, վոր Լիգայի պարազուրկներն սկսեին հակախորհրդային կամպանիա ծավալելը, վորպեսզի Աղգերի Լիգայի՝ տարիներով տեղող անդործունեյութունը, պասսիվությունը նրան պատահած ծերության անբուժելի կաթվածից հանկարծ փոխարինվեր կայտառության ու յեռանդի հորդումով: Դեկտեմբերի 14-ի նիստում Աղգերի Լիգայի Նորհուրդն իր կազմից «հեռացրեց» ՆՍՀՄ-ին: Այդ՝ միաժամանակ լրիւր ու յերկշոտ, ստոր ու ծիծաղելի ակտը բաց է անում Աղգերի Լիգայի իսկական դեմքը: Իհարկե, ծիծաղելի յե, յերբ 89 միլիոն բնակչութուն ունեցող յերկու յերկրներ, չուլերության և Աղգերի Լիգայի կազմի մեջ մտնող փոքր յերկրներ իրա անպատկառ բռնություն դործադրելու միջոցով, վորոշում են դուրս բերում 183 միլիոն բնակչութուն ունեցող պետությանը «հեռացնելու» մասին:

Վինքն իսկ կացությունը, վորի պայմաններում ընդունվել է Աղգերի Լիգայի՝ ՆՍՀՄ-ի դեմ ուղղված բանաձեւը, ակնբախ կերպով մերկացնում է այն սկանդալային մեքենայությունները, վորոնց դիմել են իրենց նպատակին հասնելու համար անդլո-ֆրանսական ներկայացուցիչներն Աղգերի Լիգայում: Ինչպես հայտնի յե, Աղգերի Լիգայի Նորհուրդը բաղկացած է 15 անդամներից, իսկ ՆՍՀՄ-ին «հեռացնելու» վերաբերյալ բանաձեւի ողտին տրվել է միայն 7 ձայն, այսինքն՝ բանաձեւն ընդունվել է Լիգայի Նորհրդի անդամների փոքրամասնության կողմից, Նորհրդի 8 անդամներ ձեռնադաշ են մնացել կամ բացակա յեն յեղել: ՆՍՀՄ Միությունը «հեռացնելու» ողտին քվեարկած 7 պետությունների ներկայացուցիչների կազմն ինքնին վկայում է իր մասին. —այդ յոթի մեջ մտնում են՝ Անգլիան, Ֆրանսիան,

Բելլիան, Բուլիլիան, Յեղիպտոսը, Հարավ-աֆրիկական մի-
ությունը, Դոմինիկյան Հանրապետությունը: 127 միլիոն
բնակչության պատահաբար ջնկված «նեղիկացուցիչները»
«Հեռացրին» 183 միլիոն բնակչություն ունեցող ԽՍՀՄ-ին: Դ

Սակայն ժընեվի Փարսի կոմիտեական կողմի հետևում
թաղնված է «Հեռացման» ամենևին էլ վրդ-կոմիտեական,
իրական իմաստը: Խեղկատակների միմյուրություն անհրա-
ժընեվի բաղադրում՝ բնավ էլ այնպիսի անմեղ զբաղմունք
չէ, ինչպես այդ կարող է թվալ առաջին իսկ հայացքից:
Իրենք՝ խեղկատակները, յեթե նրանց ավելի ուշադրու-
թյամբ նայելու լինենք, նման են վրդ այնքան անվնաս կլո-
ուններին, վորքան քրեական-քաղաքական մեծ ստափ ունե-
ցող յեթևած քաղաքական ջարդարարներին, սակայն, նրանք
ժողովրդություն են անում վտանգավոր առարկաներով, վո-
րոնք կարող են սլայթել իրենց իսկ սեփական ձեռքերում:

Ժընեվի բեմադրությունը—դա հերթական հակախորհրդ-
դային դեմոնստրացիա չէ միայն: Խոսքն այն մասին էր,
վոր ուժերի փորձնական մորբիդացիա պատրաստեն ու կի-
բառեն պատերազմի շրջանակներն ավելի ևս ընդարձակելու
համար, վորին յեռանդադին կերպով ձգտում են ինչ-վոր
«բարձր» վոլորտներ Լոնդոնում և Փարիզում: Խոսքն այն
մասին էր, վոր վարլանիդացիայի յենթարկեն Ադգերի Լի-
դայի գիակը, նրան նոր կյանք ներշնչեն, հարություն տան
Ադգերի Լիդային՝ նոր հիմքի վրա:

Խորհրդային ժողովուրդը յերբեք չի գերադնահատել
Ադգերի Լիդայի նշանակությունը: Այն չափով, վորչափով
նա պատերազմին խոչընդոտող մի «թումբ» էր դեռևս, Խոր-
հրդային կառավարությունը, հավատարիմ լինելով խաղա-
ղություն համար մղած իր պայքարի քաղաքականությունը,
մնում էր Ադգերի Լիդայում: Խորհրդային կառավարու-
թյունը խոչընդոտում էր իրեն պատերազմի գործիք դարձնելու
փորձերին: Դեռ ավելին, Խորհրդային Միության ճնշման
տակ, վորը հիմնվում էր Ադգերի Լիդայի ներսում յեղած
խաղաղասեր տարրերի վրա և նրանից գուրս գտնվող ըայն
մասսաների վրա, Լիդան յերբեմն յերկչոտ կերպով փո-

ձում էր մեղմացնել պատերազմի սպառնալիքը: Ադգերի Լի-
դայում ԽՍՀՄ-ի կողմից ի պաշտպանումն խաղաղության
կոտորվող յեղույթները բաղմիցս խորտակում էլին պատե-
րազմի անդլո-Փրանսական հրձիգների խորամանկ կոմբինա-
ցիաներն ու ինտրիգները: Ադգերի Լիդան, վորպես պրովո-
կացիայի ու պատերազմի գործիք ոգտադործելու համար
հարկավոր էր մեջտեղից հեռացնել Խորհրդային Միությու-
նը: Այդ արվեց ամենայն կոպտությունամբ, վորը հիշեցնում է
1920 թվի պրիմաներն ու լեզուն: Բայց համաշխարհային
պատերազմի անդլիական հրձիգները մոռացել են, վոր այժմ
այն ժամանակը չէ: Խորհրդային Միության հեղինակու-
թյունը, ուժը, միջադդային նշանակությունն անչափելիորեն
ավելի բարձր է, քան այն տարիներին էր: Խորհրդային
Միության հետ բուրբոնների լեղվով խոսելու ամեն մի փորձ
վրդ միայն ծիծաղելի յէ, այլ և ոխկոտ բան է չափն անց-
կացրած պոլիտիկանների համար:

Անդլիական իմպերիալիստների կողմից հակահեղափո-
խական բլոկ կազմակերպելու փորձը ձախողվեց: Բայց ան-
դլո-Փրանսական ռադմական բլոկը ձգտում էր միայն մի
բանի. ԽՍՀՄ-ին «հեռացնելուց» հետո արդեն վրդնչ չի
խանդարում, վոր Լիդան դառնա ռադմական քաղաքականու-
թյան գործիք, նոր համաշխարհային իմպերիալիստական
պատերազմ հրահրելու միջոց:

ԽՍՀՄ-ին Ադգերի Լիդայից «հեռացնելու» առիթ հան-
դիսացավ ԽՍՀՄ-ի՝ կարծեցյալ «ադրեսիան» Ֆինլանդիայի
դեմ: Այդ հերյուրանքի ծիծաղելիությունը և անհեթեթու-
թյունը միանգամից ևեթ աչքի յէ դարնում: ԽՍՀՄ-ն միշտ
հարդել է Ֆինլանդիայի անկախությունը: Հոկտեմբերյան
սոցիալիստական Մեծ հեղափոխությունից հետո միայն
Ֆինլանդիան դարձավ անկախ: Սակայն, հենց այն պատ-
ճառով, վոր ԽՍՀՄ-ն պաշտպանում է Փիննական ժողովրդի
ազատությունն ու անկախությունը, նա չի կարող հան-
դուրժել, վոր սոլիտակ-գվարդիական բանդան, վորը յերկ-
րում գավթել է իշխանությունը, այդ յերկիրն ոտարերկրյա
իմպերիալիստներին վաճառի, այն դարձնելով զինված
պլացդարմ Խորհրդային Միության դեմ պատերազմ մղելու

Համար: Ֆինլանդիայի անկախության թշնամին վոչ թե
Խորհրդային Միությունն է, վորը Ֆիննական ժողովրդին
ուղնում է՝ Ֆինլանդիայի իսկական անկախության, ազա-
տության և դեմոկրատիայի համար—նրա կողմից մղվող
կռիվում, այլ սպիտակ-գվարդիականների դավաճան բան-
դան—Տանները, Մաններհայմը և Ընկ., վորոնք յերկիրը
դարձրել են ոտաբերկրյա իմպերիալիզմի պըսղաբարձ, պա-
տերազմի ամենավտանգավոր ոջախը՝ դեպի Խորհրդային
Միություն տանող մատույցներում, մասնավորապես դեպի
Լենինգրադ տանող մատույցներում:

ԽՍՀՄ-ն Ֆինլանդիայի դեմ պատերազմ չի ուղղում և չի
մղում: Խորհրդային Միության կառավարությունը բանակ-
ցություններ եր վարում Ֆինլանդական նախկին կառավա-
րության հետ և առաջադրում եր մի շարք առաջարկներ,
վորոնք ուղղված եյին ինչպես ԽՍՀՄ-ի, նույնպես և հենց
իր՝ Ֆինլանդիայի անկախության ամրապնդմանը: Այդ
առաջարկների մերժումը Ֆինլանդական նախկին կառավա-
րության կողմից՝ ցույց տվեց, վոր նա չեր ուղղում ԽՍՀՄ-ի
հետ համաձայնության դալ, չեր ուղղում ապահովել Ֆինլան-
դիայի անկախությունը և մտադրություն ուներ Ֆինլանդի-
ան պահել վորպես ոտաբերկրյա իմպերիալիզմի պըսղաբարձ:
Ֆինլանդական նախկին կառավարության արդ դիրքը մեր-
կացնում է նրա իսկական, հակաժողովրդական, դավաճա-
նական բնույթը: Նրա այդ դիրքն առաջ բերեց Ֆինլանդիա-
յում ամենաուժեղ վրդովմունք, ժողովրդական լայն շար-
ժում սպիտակ-գվարդիական ամբաստյուրիստների դեմ, վո-
րոնք յերկիրը քաշում եյին դեպի կործանում: Այդ շարժման
հետևանքով կաղմվեց Ֆինլանդական դեմոկրատական հան-
րապետության Ժողովրդական կառավարություն, վորը
վերջ տվեց Ֆինլանդիայի նախկին կառավարության դավա-
ճանական քաղաքականությանը, ոտաբերկրյա իմպերիալիզ-
մի դործակալությանը, և ԽՍՀՄ-ի հետ 1939 թ. դեկտեմ-
բերի 2-ին փոխադարձ ողնություն պահու կնքեց: Այդ պակ-
տը խաղաղության և անվտանգության հաստատուն հիմք է
ստեղծում հյուսիս-արևելյան Յեվրոպայում, կարգավորում
է նոր հիման վրա հարաբերությունները յերկու յերկրների

միջև ու ունալ կերպով ապահովում է Ֆինլանդական հանրա-
պետության անկախությունն ու տերիտորիալ անձեռնմխե-
լիությունը: Պակտը լուծում է նաև լեզվի ու կուլտուրայի
ընդհանրություն իրար հետ կապված Ֆինլանդական և կա-
րելական ժողովուրդների միավորման պրոբլեմը: Այդ վո-
րոշումը, վորն ընդառաջ է դնում Ֆիննական ժողովրդի
դարավոր իղձերին, ակնհայտ կերպով ցուցադրում է ԽՍՀ
Միության քաղաքականության անհաճախելի բնույթը,
ԽՍՀՄ-ի, վորն ամեն կերպ պաշտպանում է փոքր ժողո-
վուրդների ազգային անկախությունը:

Խաղաղության բոլոր բարեկամները վողջունեցին յեր-
կու յերկրների միջև փոխադարձ պակտի կնքումը, վորը
հաստատուն բաղա յե ստեղծում բարեկամական հարաբերու-
թյունների համար՝ նրանց միջև, և վորը չափազանց ձեռն-
տու յե Ֆինլանդիայի համար: Այլ կերպ վերաբերվեցին
պակտին պատերազմի հրձիգները: Տեսնելով, վոր իրենց
ձեռքից դուրս է դալիս սպիտակ-գվարդիական Ֆինլանդի-
ան, նրանք վայրենի վոռնոց բարձրացրին Խորհրդային
Միության «ադրեսիայի» մասին և ողնության հասան Ման-
ներհայմի բանդային: Ձգտելով Ֆինլանդիան վորպես բաղա
ողտադործել ԽՍՀՄ-ի վրա հարձակվելու համար, նրանք
միևնույն ժամանակ փորձում եյին ԽՍՀՄ-ի վրա դեյել Ֆին-
լանդիայում սկսված ռազմական գործողությունների պա-
տասխանատվությունը: Իդո՛ւր ջանքեր: Նրանց չի հաջողվի
քողարկել ծանրադույն պատասխանատվությունն այն ան-
լուր հանցադործության համար, վոր նրանք կատարեցին
Ֆիննական ժողովրդի վերաբերմամբ, վորին նրանք զոհա-
բերում են անդլիական, ֆրանսական և ամերիկյան բանկիր-
ների չահերին: Խորհրդային և Ֆիննական ժողովուրդները
խորին ատելություն մե վերաբերվում չլիթված քաղա-
քաղեանների կեղտոտ խաղին: Այդ խաղն արժանի յե ասլաբ-
հի բոլոր յերկրների բոլոր աղնիվ մարդկանց ատելությանը:

Անդլո-ֆրանսական իմպերիալիստները վճռել են Ֆին-
լանդիայում իրենց պրովոկացիայով առաջացած դեպքերն
ողտադործել Ազգերի Լիգայում ԽՍՀՄ-ի ներկայությունից
ազատվելու համար: Ազգերի Լիգայում ԽՍՀՄ-ի ներկայու-

Թյունը կաշկանդում եր պատերազմի հրձիգներին դործողությունների աղատությունը: Խորհրդային Միությանը չհաջողվեց Ազգերի Լիգան դարձնել խաղաղության իսկական դործիք, վորին նա ամբողջ ժամանակ ձգտում եր, բայց Ազգերի Լիգայում նրա ներկայությունը խանդարում եր, արգելակում եր Լիգան պատերազմի հրահրման դործիք դարձնելուն: Յերբ անհաջողության մատնվեցին ԽՍՀՄ-ի ու Գերմանիայի միջև պատերազմ բորբոքելու փորձերն Անգլիայի ու Ֆրանսիայի կողմից, վերջիններս վճռեցին Ազգերի Լիգան ողտադործել իրենց նպատակներն իրականացնելու համար: Բայց դրա համար հարկավոր եր աղափոխել ԽՍՀ Միությունից, վորի ներկայությունը ժընեվում՝ կաշկանդում եր պատերազմի հրձիգների ձեռքն ու վորտքը: Յեվ ահա լոնդոնյան ու փարիզյան ռեփուսյորները ժընեվում ցուցադրում են (инсценируют) ԽՍՀՄ-ին «հեռացնելու» վայրենի ու վողորմելի ֆարսը: «Հեռացման» բեմադրումը կատարվեց չտեսնված կուլիտ, անչնորհք ու անմիտ կերպով: Ազգերի Լիգայի Խորհրդի 15 անդամներից մի յերբորդն ասամբլեայի կողմից ընտրվել եր Ֆինլանդական Նախկին կառավարության ապելացիան Խորհրդի կողմից քննության առնվելու Նախորդակին և բուն այդ որը: Խորհրդի նորընտիր անդամների կաղմը Նախապես նենդադարսել եյին Լիգայի պարագլուխները: Ժընեվյան ռեփուսյորները Խորհրդի նորընտիր անդամներից պահանջեցին պարտավորություններ, վորպեսզի նրանք ԽՍՀՄ-ին հեռացնելու դեմ չքվեարկեն: Հարկավոր յեղան այդպիսի չլոված, դիկտատորական մեթոդներ, վորպեսզի Խորհրդի միջոցով անցկացնեն «միաձայն» վոտումը ԽՍՀՄ-ին հեռացնելու ողտին: Մենք արդեն տեսանք, վոր այդ «միաձայնությունը» նշանակում ե Դձայն՝ 15-ից: ԽՍՀՄ-ին Ազգերի Լիգայից «հեռացնելու» պրոցեդուրան ակնբախ կերպով ցուցադրում ե, թե ինչպիսի անպատկառությամբ անգլո-ֆրանսական իմպերիալիստները քամահրում են վորք յերկրներին, նրանց յենթարկելով իրենց իմպերիալիստական շահերին:

Լոնդոնի ու Փարիզի հետ մեկտեղ այդ դործին «Էր ձեռքը դարկեց» նաև համաշխարհային պլուտոկրատիայի

յերբորդ (ըստ կարգի, բայց, Թերևս, նշանակությամբ ապաշինը) կենտրոնը—Նյու-Յորքը: Ամերիկյան բանկիրները հանկարծ քնքուշ զգացմունքների բուռն տենդով բռնվեցին մանենհայտական Ֆինլանդիայի նկատմամբ:

ԱՄՆ-ը Ազգերի Լիգայի անդամ չեն: Սակայն նրանք քիչ քաղցեցություն չեն դործում այդ պատվարժան հաստատության վրա, մասնավորապես Լատինական Ամերիկայի այն յերկրների ներկայացուցիչների միջոցով, վորոնք Ազգերի Լիգայի մեջ են մտնում: Ճիշտ ե, վերջին յերկու-յերեք տարում այդ պետություններից քչերը չհեռացան Լեմանի լճի ափին գտնվող Լիգայի պալատի շքեղ դահլիճներից, գտնելով, վոր իրենց բավական ե մի տերը (ԱՄՆ) և վոր ունենալ ելի յերկու տեր (Անգլիա և Ֆրանսիա)—չափից դուրս չապլություն ե, վորը նրանք չեն կարող իրենց թույլ տալ: Սակայն Լատինական Ամերիկայի մոտավորապես մի տասնյակ յերկրներ դեռ մինչև որո ել մնում են Ազգերի Լիգայի անդամներ, վորի մեջ նրանք Ուուլլ-Սորիտի դործադարության դեր են խաղում: Ուստի և զարմանալի չե, վոր հատկապես այդ յերկրները Նախամարտիկների դեր խաղացին ժընեվում կատարված հակախորհրդային պրովոկացիայում:

Իսկ ինչո՞վ բացատրել այն սրտառուչ հողատարությունը, վոր ԱՄՆ-ը ցուցաբերում ե սպիտակ-գվարդիական Ֆինլանդիայի վիճակի նկատմամբ:

Ամերիկյան կապիտալիստները պատերազմի չնորհիվ տվելի չատ են վաստակում, քան վորեւե այլ յերկրի կապիտալիստները: Բայց այդ նրանց համար քիչ ե: Միլիոններ շահելով նրանք յերազում են միլիարդների մասին: Իսկ դրա համար նրանց հարկավոր ե իսկական «մեծ», համաշխարհային պատերազմ, յերկարատե ու արյունահեղ պատերազմ, վորը պահանջ կներկայացնի միլիոնավոր տոնն մետաղի, նավթի, ածխի համար, տասնյակ-հազարավոր ինքնաթիռներ, տանկերի, թռչանոթների և մահվան ու բնաջնջման այլ դործիքների համար: Ահա թե ինչու Ուուլլ-Սորիտը համաշխարհային պատերազմի հրահրման գլխավոր ոջախներից մեկն ե: Կառավարական դեկլարացիան չեղողության մա-

սին և ամերիկյան դործարար աշխարհի ներկայացուցիչներին պացիֆիստական չաղակրատանքը չեն կարող թաղցնել այդ «խաղաղարարներին» իսկական զեմքը: Առաջին իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ նույնպես նրանք խոսում էին խաղաղության մասին, բայց վերջացրին նրանով, Վոր 1917 թվին հարեցին անդլո-ֆրանսական ռազմական բռնկին, իսկ մի տարի հետո Անգլիայի ու Ֆրանսիայի հետ միասին կազմակերպեցին ինտերվենցիա Խորհուրդների Յերկրի դեմ:

Ամերիկյան «էկզոթիզմը» վուչ ալ ինչ է, քան յեթե քաղաքական ֆիկցիա, «դանիական թագավորի» հռչակավոր «զգեստի» նման մի ինչ-վոր բան: Ինչպես վոր այդ զգեստը չեր կարող չըջապատողների աչքից թաղցնել թագավորի մերկութունը, այնպես էլ ամերիկյան «էկզոթիզման» թափանցիկ շիրմայի միջից դժվար չե Ուոլ-Ստրիտում նկատել նոր համաշխարհային պատերազմի հրահրման ոջախը:

ԽՍՀՄ-ին Լիգայից «հեռացնելու» վորոշումը, այդ ֆարսի ռեժիսորների մտքով, պետք է խախտեր ԽՍՀՄ-ի միջազգային դերքերը և նրա միջազգային հեղինակությունը: Սակայն Ադգերի Լիգայի չափն անցկացրած պարագլուխների այդ ախտը հասցրեց ուղղակի հակառակ հետևանքների: «Հարաբերությունների խզումը» մի հաստատություն հետ, — վորը վերջին ժամանակս իրեն այնքան վարկարեկեց՝ համառ կերպով սարտաթի յենթարկելով խաղաղության դործը, և այժմ մերկացրեց իր լիակատար կախվածությունը անդլո-ֆրանսական իմպերիալիզմից, — ամենևին չի նվազեցնում ԽՍՀՄ-ի հեղինակությունը ամենաբայն մասսաների մեջ: Լիգայի իմպերիալիստական ղեկավարների դործողությունները նպաստում են պատերազմի հրահրման նրանց քաղաքականությունը մերկացնելուն: Դրանով էլ հենց դեմարկացիոն դիժը պատերազմի հրձիգների ու խաղաղության կողմնակիցների միջև անց է կացված ավելի ևս պարզորոշ ու կտրուկ կերպով, քան առաջ:

Խզումն Ադգերի Լիգայի հետ՝ ունի նաև այն առավելությունը ԽՍՀՄ-ի համար, վոր, կապված չլինելով Ադգերի Լիգայի կանոնադրության հետ, ԽՍՀՄ-ն այսուհետև վուչ մի պատասխանատվություն չի կրում նրա անխառնակ դործերի համար:

Ահա թե ինչու ԽՍՀՄ-ն այնպիսի սառն արհամարհանքով «ընդունեց ի գիտություն» Ժրնեվյան խեղկատակների հերթական արտաոսց վարմունքը: Նրանք հույս ունեյին մեզ վախեցնելու, բայց նրանք դառնապես հիստիզիվելու յեն: Խորհրդային ժողովուրդը սպառնալիքներից չի վախենում և սպառնալիքների հանդեպ չի նահանջում: Խաղաղության քաղաքականությունը, ֆինլանդական ժողովուրդին ոգնություն ցույց տալու և նրան իմպերիալիզմի շղթաներից ազատելու քաղաքականությունը Խորհրդային Միությունը հաստատակամորեն շարունակելու յե, չնայելով և վո՛չ մի քաջբռնկի՝ Ժրնեվյան և այլ քաղաքական կուլուարներում:

Պատերազմի ոջախը, վոր ստեղծել է Մաններհայմի-Տանների վոժրադորժ շայկան, պետք է վոչնչացվի և կվոչընչացվի: Ֆինլանդական ժողովուրդը Կարմիր Բանակի ոգնությունը կարտաքսի իր դահիճներին և ոտարերկրյա իմպերիալիզմի դործակալներին ու կապրի ազատ, դեմոկրատական, անկախ ֆինլանդական հանրապետության մեջ:

ԽՍՀՄ-ն այսուհետև էլ շարունակելու յե իր համառ պայքարը խաղաղության համար, անխառ մերկացնելով պատերազմի հրձիգների դավերն ու ինտրիգները: Յեվ աշխարհում վուչ մի ուժ չի կարող Խորհուրդների Յերկրին հարկադրել չեղվելու այն ուղուց, վորով նրան տանում է համաշխարհային պրոլետարիատի առաջնորդը—ընկեր Ստալինը՝ դեպի նորանոր հաղթանակներ:

ԳԻՆԸ 50 Կ.

П. ЛИСОВСКИЙ

ЛИГА ПОДЖИГАТЕЛЕЙ ВОЙНЫ

Государственное издательство политической литературы
Ереван ● 1940